

S T A D I A

HELSINGIN AMMATTIKORKEAKOULU

Tyttötyötä luovasti

Sosiaalialan koulutusohjelma,
sosionomi
Opinnäytetyö
25.1.2008

Niina Mattila
Annika Muhonen

Koulutusohjelma		Suuntautumisvaihtoehto	
Sosiaalialan koulutusohjelma		Sosionomi (AMK)	
Tekijä/Tekijät			
Niina Mattila, Annika Muhonen			
Työn nimi			
Tyttötyötä luovasti			
Työn laji		Aika	Sivumäärä
Opinnäytetyö		Kevät 2008	38 + 2
TIIVISTELMÄ			
<p>Toteutimme toiminnallisen opinnäytetyömme Merikasarmin nuorisotalolla. Pidimme kaksi taidepajaa 10-13 -vuotiaille tytöille. Pajojen aiheena oli "Minä nyt, minä tulevaisuudessa". Työmme tarkoituksena on toteuttaa mielekästä identiteettiä tukevaa taidetoimintaa ja arvioida tätä toteutunutta toimintaa peilaten sitä työmme teoreettiseen viitekehykseen. Työmme tarkoitus on hahmottaa lyhytkestoisen luovan toiminnan mahdollisuuksia tyttöjen identiteettityön ja voimaantumisen tukemisessa. Tavoitteenamme on myös innostaa nuorisotyön toimijoita järjestämään erityisesti tytöille suunnattua toimintaa, joka ei välttämättä vaadi suuria resursseja.</p> <p>Järjestämämme toiminnan taustalla vaikuttaa sosiaalipedagoginen orientaatio, jonka osa-alueista etenkin elämyspedagogiikka, voimaantuminen ja identiteettityö luovat perustan työmme teoreettiselle viitekehykselle. Lisäksi olemme ottaneet huomioon tyttötyön ja monikulttuurisen nuorisotyön periaatteita ja toimintamalleja.</p> <p>Taidepajojen ohjelmassa hyödynnettiin luovuuden ja itseilmaisun eri osa-alueita. Tytöt pääsivät toteuttamaan itseään tekemällä kollaaseja, maalauksia ja käsikoruja. Lisäksi taidepajat sisälsivät keskustelua, musiikkia, yhteisleikkejä ja rentoutumista.</p> <p>Arvioidaksemme teorian ja käytännön vuoropuhelua sekä työmme tarkoituksen ja tavoitteiden onnistumista havainnoimme toteutunutta toimintaa ja keräsimme palautetta palautelomakkeilla. Sekä oma havainnointimme että tytöiltä saatu suullinen ja kirjallinen palaute osoitti toiminnan tarpeelliseksi ja mielekkääksi. Havaitsimme, että myös lyhytkestoiselle luovaan toimintaan painottuvalle tyttötyölle on sosiaalista tilausta. Tytöt kokivat myös taidetoiminnan ohella käymämme keskustelut merkityksellisiksi.</p> <p>Lyhytkestoisella luovalla toiminnalla ei välttämättä pystytä saavuttamaan yhtä syvällisiä tuloksia kuin pitkäkestoisen toiminnan järjestämisellä, mutta tällaisen toiminnan avulla voidaan kuitenkin antaa työkaluja nuoren identiteetin kehittymiselle ja oman elämänhallinnan vahvistumiselle. Koemme, että vastaavanlaisen toiminnan järjestämisestä olisi jatkossakin hyötyä Merikasarmin nuorisotalolla ja myös muilla nuorisotyön tahoilla. Toivomme, että nuorisotyön pieniä resursseja osattaisiin hyödyntää tyttötyön järjestämisessä, sillä onnistunut ja tarpeeseen tuleva toiminta ei aina vaadi suurta rahallista ja ajallista panostusta.</p>			
Avainsanat			
tyttötyö, luova toiminta, identiteettityö			

Degree Programme in Social Services		Degree Bachelor of Social Services	
Author/Authors Niina Mattila and Annika Muhonen			
Title Creative Work with Girls			
Type of Work Final Project	Date Spring 2008	Pages 38 + 2 appendices	
<p>The objective of our study was to arrange pleasant creative activity for girls and to examine the possibilities of short-term workshop activity in empowering girls. Our goal was also to encourage the professionals in youth work to arrange activity especially for girls and to show that it does not necessarily require a great deal of resources.</p> <p>Our final project was functional and the practical part was carried out at Merikasarmi youth club. We arranged two art workshops for 10 - 13-year-old girls. The subject of the workshops was "Me Now, Me in the Future". The content of the workshops was planned so that the girls could use different areas of creativity and self-expression. The girls got to paint and make collages and bracelets. In addition to this concrete work the workshops included discussions, music, exercises and relaxation. The framework of our study emphasized the social pedagogical orientation and its functional and creative methods in empowerment and identity work. The principles of girl work and multicultural work were also relevant to our project.</p> <p>We collected material by observation and a feedback form to evaluate the advantages of our project. We wanted to find out how the framework of our study translated into concrete action and how the objective and the goals of our study were achieved. Our observation and the feedback from the girls showed that the workshops were useful and pleasant. In addition to arts and crafts the girls found the conversations meaningful. We found out that there was social need also for short-term creative activity.</p> <p>Even though the results of the short-term work may not be as profound as in the long term work, it can still provide tools for the development of the youngsters' identity and coping skills in life. Arranging creative activity for girls is important and useful also in short-term workshops. We present our work at Merikasarmi youth club to improve the possibilities of arranging creative girl work. We hope that the work is continued also in different areas of youth work.</p>			
Keywords girl work, creative workhops, identity work			

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 TYÖN TEOREETTINEN VIITEKEHYS	3
2.1 Sosiaalipedagogiikka	3
2.2 Elämypedagogiikka	5
2.3 Voimaantumisteoria	6
2.4 Tyttötyö	9
2.5 Monikulttuurinen nuorisotyö	11
3 TAIDEPAJOJEN OSALLISTUJAT	12
3.1 Nuoret asiakkaina	13
3.2 Merikasarmin nuorisotalo	15
4 TYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET	16
5 MENETELMÄT JA TAIDEPAJOJEN TOTEUTUS	18
5.1 Toiminnallinen opinnäytetyö	18
5.2 Taide sosiaalipedagogisena työvälineenä	19
5.3 Taidepajat	20
5.3.1 Ensimmäinen taidepaja	21
5.3.2 Toinen taidepaja	24
6 ARVIOINTI	27
6.1 Havainnointi	28
6.2 Palautelomake	31
6.3 Eettisyys ja luotettavuus	34
7 POHDINTA	35
LÄHTEET	38
LIITTEET 1 - 2	

1 JOHDANTO

Postmodernin nyky-yhteiskunnan epävakaus ja sen asettamat paineet tekevät nuorten elämästä haastavaa. Oman identiteetin ja arvomaailman rakentaminen sekä omaa elämää koskevien valintojen tekeminen eivät ole helppoja tehtäviä monimuotoisessa ja pirstaleisessa yhteiskunnassa, jossa kiire, suorittaminen, ulkonäkö ja imago ovat vallitsevina elementteinä. Yhteiskunnassamme korostuvat syrjäytymisvaarassa olevien ihmisten ongelmat, ja sosiaalipedagogista toimintaa tarvitaan ongelmien ehkäisyssä ja korjaamisessa. Elämänhallinnan vaikeudet ja näköalattomuus estävät usein myös nuoria ponnistelemasta elämässä eteenpäin. (Hämäläinen 2001: 89, 91; Mönkkönen - Nurro - Väisänen 1999: 86.)

Olemme molemmat tehneet töitä etenkin lasten ja nuorten parissa, ja lisäksi koemme läheisiksi naiseuteen liittyvät asiat ja niiden parissa työskentelyn. Tämän vuoksi halusimme tehdä toiminnallisen opinnäytetyömme tyttöryhmän parissa. Nykkyhteiskunnassa etenkin media ruokkii tyttöjen ja naisten käsitystä siitä, millaisia heidän tulisi olla voidakseen tuntea itsensä hyväksytyiksi. Tyttötyötä tarvitaan tyttöihin kohdistuvien odotusten ja heidän omien ajatustensa ja toiveidensa selkiinnäyttämässä. Tyttötyötä voi tehdä monella tapaa, ja yksi suosituimmista tyttötyön muodoista on erilaiset tyttöryhmät. Ryhmien koetaan olevan erityisen hyviä tyttöjen kasvun ja kehityksen tukemisessa, sillä suljettu, säännöllisesti kokoontuva ryhmä luo parhaimmillaan turvallisen ympäristön avoimelle keskustelulle ja asioiden työstämiselle.

Useilla nuorisotaloilla olisi selkeää tarvetta tytöille suunnatulle toiminnalle. Kaikilla nuorisotyötä tekevillä tahoilla ei kuitenkaan aina ole resursseja ja mahdollisuuksia järjestää pitkäjaksoista ja -jännitteistä tyttötyötä. Työmme tarkoitus painottuu tyttöjen kehittyvää identiteettiä tukevan toiminnan järjestämiseen. Toiveenamme on rohkaista tyttöjen erityistarpeita huomioivaan työhön sellaisiakin nuorisotyön tahoja, joilla ei ole mahdollisuutta järjestää pitkäjännitteistä tyttötyötä.

Järjestimme kaksi kahden tunnin taidepajaa 10-13-vuotiaille tytöille Katajanokalla sijaitsevalla Merikasarmin nuorisotalolla, jossa toiminnalle on niin asiakas- kuin

työelämälähtöistäkin tarvetta sekä selkeät tavoitteet ja puitteet (Savolainen 2007). Taidepajojen aiheena oli ”Minä nyt, minä tulevaisuudessa”. Tytöt saivat itse päättää, haluavatko tuoda kollaaseissaan, maalauksissaan ja käsikoruissaan esille nykyhetkeä, tulevaisuutta vai kenties molempia.

Työmme alussa esitellään teoreettinen viitekehys, joka luo pohjan järjestämällemme taidetoiminnalle. Järjestämämme toiminnan taustalla vaikuttaa sosiaalipedagoginen orientaatio, jonka osa-alueista etenkin elämyspedagogiikka, voimaantumisen ja identiteettityö luovat perustan työmme teoreettiselle viitekehykselle. Lisäksi olemme ottaneet huomioon tyttötyön ja monikulttuurisen nuorisotyön periaatteita ja toimintamalleja. Teoreettisen viitekehysten jälkeen esittelemme työn tarkoituksen, tavoitteet ja kohderyhmän. Lopuksi esittelemme ja arvioimme toteutunutta toimintaa sekä pohdimme työmme hyödyntämismahdollisuuksia jatkossa.

2 TYÖN TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Työmme teoreettinen viitekehys koostuu useasta eri teoriasta, jotka nivoutuvat yhteen luoden teoreettisen pohjan taidepajojen järjestämiselle, ohjaamiselle ja tavoitteiden asettelulle. Teorian ja käytännön yhdistyminen on oleellinen osa työmme toteutusta, ja teoreettisen viitekehysten kautta työmme toiminnallinen osio linkittyy niin laajempaan yhteiskunnalliseen kuin tarkempaan yksilökohtaiseenkin mittakaavaan.

2.1 Sosiaalipedagogiikka

Sosiaalipedagogiikka luo työllemme teoriapohjan, joka kytkee työmme tarkoituksen ja toiminnan etenkin yhteiskunnalliseen mittakaavaan. Sosiaalipedagogiikassa korostetaan yhteisöllisyyttä: yksilön kiinnittyminen yhteiskuntaan, sen toimintajärjestelmiin ja yhteisöihin koetaan tärkeiksi asioiksi (Hämäläinen 2001: 16). Yhteisöllisyys ja yhteishengen luominen ovat oleellisia asioita myös työmme toiminnallisen osion kannalta, sillä taidepajojen idea perustuu yhdessä tekemiseen ja ajatusten jakamiseen tyttöryhmässä. Nuorisotalolla käyvät nuoret muodostavat oman yhteisönsä, johon myös taidepajoihin osallistuvat tytöt kuuluvat. Yhtenä työmme tarkoituksena on tukea Merikasarmen nuorisotalon toimintaa, jotta nuorisotalolla käyvät nuoret saisivat talolta yhä enemmän omiin tarpeisiinsa ja toiveisiinsa soveltuvaa yhteisöllistä toimintaa. Nuorten tarpeita ja toiveita huomioivalla nuorisotalolla nuoret voivat kokea kuuluvansa itselleen merkitykselliseen yhteisöön.

Sosiaalipedagogiikan voi nähdä sekä tieteenä että yhteiskunnan toimintajärjestelmänä. Sillä on tieteenä oma kehityshistoriansa, kysymyksenasettelunsa ja sovellutusalueensa, ja sillä on myös oma tehtäväkenttensä yhteiskunnassa. Sosiaalipedagogiikka sijoittuu tieteenä yhteiskunta- ja kasvatustieteiden välimaastoon, ja se liittyy myös sosiaalitieteisiin omista lähtökohdistaan käsin. (Hämäläinen 2001: 5.) Sosiaalipedagogiikan yhteiskunnallinen tehtäväkenttä sijoittuu sinne, missä tarvitaan sosiaalisten ongelmien pedagogista ehkäisyä ja lievittämistä. Sosiaalipedagogiikassa korostuu etenkin yhteiskuntaan integroitumisen edistämisen merkitys siellä, missä syrjäytyminen uhkaa heikentää ihmisten elämisen laatua, elämänhallintaa ja

hyvinvointia. (Hämäläinen 2001: 5 - 6.) Sosiaalipedagogiikassa ei kuitenkaan pelkästään etsitä keinoja jo syntyneiden ongelmien korjaamiseen ja pahenemisen estämiseen, sillä oleellista on myös keinojen etsiminen ongelmien ennaltaehkäisyyn (Hämäläinen 2001: 64). Työmme tarkoitus ja toiminta onkin luonteeltaan juuri ennaltaehkäisevää, sillä tyttöjen kehittyvän identiteetin ja tätä kautta myös elämänhallinnan tukeminen on oleellisessa osassa työmme tarkoitusta. Taidepajojen avulla annoimme tytöille mahdollisuuden saada eväitä omaan elämään ja oman identiteetin rakentamiseen prosessoimalla omia ajatuksia ja jakamalla niitä muiden kanssa.

Sosiaalipedagogisen toiminnan keskeisiä periaatteita ovat yhteisöllisyyden lisäksi toiminnallisuus ja elämyksellisyys (Mönkkönen ym. 1999: 19). Kyseiset toiminnan periaatteet olivat keskeisessä roolissa työmme toiminnallisessa osiossa, sillä halusimme herättää tytöissä omaa identiteettiä ja elämää koskettavia ajatuksia mielekkään ja elämyksellisen toiminnan kautta. Koemme, että taiteen ja itseilmaisun eri muodot voivat kirvoittaa ihmisestä esiin uusia ajatuksia ja puolia sekä vahvistaa jo alkunsa saaneiden ajatusten ja identiteetin kehittymisen suuntaa. Sosiaalipedagogisessa työssä luovuutta pidetäänkin tärkeänä voimavarana, ja siinä suositaan luovaan toimintaan perustuvia työmuotoja (Hämäläinen 2001: 67). Luovan toiminnan koetaan auttavan ihmistä jäsentämään ja syventämään itsetuntemusta, löytämään uutta sisältöä elämään, saavuttamaan sisäistä tasapainoa ja vahvistamaan itsetuntoa, rakentamaan omaa maailmankuvaa ja elämäntulkintaa sekä työstämään ja ratkaisemaan omaan elämään liittyviä ongelmia (Hämäläinen 2001: 67).

Sosiaalipedagogiikassa on Hämäläisen (2001: 7) mukaan oleellista teorian ja käytännön sekä ajattelun ja toiminnan yhdistyminen. Ohjauksellamme ja toimintatavoillamme oli suuri merkitys teoreettisen ajattelun yhdistämisessä käytännön toimintaan. Tämän vuoksi kiinnitimme tarkoin huomiota omaan toimintaamme taidepajojen ohjaamisessa, ja pohdimme jo etukäteen sosiaalipedagogisen orientaation merkitystä ja näkymistä ohjauksessamme. Äärimmäisen oleelliseksi asiaksi koimme tyttöjen dialogisen kohtaamisen ohjaustilanteissa. Dialogisuudella tarkoitetaan työntekijän ja asiakkaan tasavertaista ja vastavuoroista ”sinä - minä” -suhdetta, jossa työntekijän on ammatillisesta roolistaan luopumatta kohdattava asiakas tasavertaisena yksilönä (Hämäläinen 2001: 68; Mönkkönen ym. 1999: 24). Koemme, että dialogisuus

mahdollistaa molemminpuolisen arvostuksen kautta avoimen ilmapiirin. Dialogisuus näkyi työskentelyssämme siten, että arvostimme jokaisen tytön persoonallista tapaa ilmaista itseään sekä kertoa itsestään ja ajatuksistaan. Annoimme jokaiselle tytölle mahdollisuuden kertoa itsestään ja ajatuksistaan sen verran kuin kustakin hyvältä tuntui.

2.2 Elämyspedagogiikka

Elämyspedagogiikka on yksi sosiaalipedagogiikan työmuodoista. Se koetaan tärkeäksi toimintatavaksi etenkin nuorisotyössä, jossa työskennellään erilaisten sosiaalisten ongelmien parissa (Mönkkönen ym. 1999: 42). Nuorisotyössä elämyspedagogiikan pyrkimyksenä voidaan nähdä nuoren oman identiteetin etsiminen ja tätä kautta mahdollisuuden saaminen mielekkääseen ja tyydyttävään elämään (Bowles - Telemäki 2001: 30). Sillä vahvistetaan luottamusta omiin kykyihin, kykyä intensiiviseen kokemiseen ja elämästä nauttimiseen sekä valmiutta tunteiden havainnointiin ja hyväksymiseen. Elämyspedagogisella toiminnalla halutaan vahvistaa nuorten luottamusta omiin päätelmiin ja ratkaisuihin. (Bowles - Telemäki 2001: 30.) Elämyspedagogiikka oli työmenetelmänä oleellisessa osassa opinnäytetyömme taidepajojen järjestämisessä.

Osa tutkijoista haluaa erottaa elämyspedagogiikan ja seikkailupedagogiikan käsitteet toisistaan, ja osa pitää näitä synonyymeinä. Jotkut tutkijat puolestaan pitävät elämyspedagogiikkaa yläkäsitteenä, jota toteutetaan niin luovan toiminnan, ryhmien kuin seikkailunkin keinoin. (Mönkkönen ym. 1999: 45.) Myös me koemme elämyspedagogiikan yläkäsitteenä erilaisille toiminnoille, joita kuitenkin yhdistää luovuus, yhdessä toimiminen ja henkilökohtaisten henkisen kasvun mahdollistavien kokemusten saaminen. Elämyspedagogiikassa ei ole kyse siitä, että pyritään selviytymään vaikeista tehtävistä vaikeissa olosuhteissa, toisin kuin usein oletetaan etenkin elämyksellisten seikkailujen kohdalla. Elämyspedagogiikan keskeisenä ajatuksena pidetään pienten ja arkisten elämysten merkitystä, ja näiden elämysten mahdollisuutta yleistyä osaksi arkielämää (Mönkkönen ym. 1999: 46). Järjestämämme taidepajat pitivät sisällään juurikin näitä pieniä ja arkisia elämyksiä, joiden kuitenkin koemme olevan hyvä lähtökohta henkiselle kasvulle ja kehittymiselle.

Elämyspedagogisen toiminnan voi kiteyttää kolmeen sanaan: käsi, pää ja sydän. Käsi kuvastaa toimintaa, jonka tulee olla järjestetty sellaiseksi, että osallistujat pääsevät

käyttämään päättään eli kognitiivisia taitojaan, ja tätä kautta kehittämään itsetietoisuuttaan. Lisäksi affektiiviset puolet – tunteet, kokemukset ja arvot –, joita sydän symbolisoi, liittyvät oleellisesti elämyspedagogiseen toimintaan. (Mönkkönen ym. 1999: 44.) Suunnittelimme taidepajojen ohjelman sellaiseksi, että nämä kaikki elämyspedagogiikan elementit toteutuivat. Tytöt pääsivät itse tekemään ja luomaan, eli käyttämään käsiään, ja samalla he saivat tehdä ajattelutyötä omaan itseensä ja elämäänsä liittyen. Tunteet ja arvot liittyivät jo itsessään aiheeseen, sillä tytöt pääsivät pohtimaan heille itselleen tärkeitä asioita ja jakamaan niitä muiden kanssa. Lisäksi tunteet, kokemukset ja arvot näkyivät siten, että annoimme ohjauksellamme ja olemuksellamme tytöille esimerkkiä jokaisen pajaan osallistuneen erityislaatuisuuden arvostamisesta omakohtaisine ajatuksineen ja kokemuksineen.

Elämyspedagogiikassa oppiminen perustuu luovaan prosessiin. Oleellista on ihmisen henkilökohtainen kasvuprosessi, joka mahdollistuu ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa (Mönkkönen ym. 1999: 43). Järjestämiemme taidepajojen ideana oli, että jokainen osallistuja saa edellytyksiä henkilökohtaiselle kasvulle toimimalla yhdessä toisten kanssa. Yhdessä toimiminen ja tekeminen edistää lisäksi hyvän yhteishengen muodostumista. Elämyspedagogisesta toiminnasta saatujen elämysten ja kokemusten yhteinen reflektointi on yksi keskeisistä elementeistä, mutta elämykset ja kokemukset pyritään samalla jättämään kunkin yksilön omiksi kokemuksiksi (Mönkkönen ym. 1999: 42). Taidepajoissamme tytöt saivat työstää yhteisten pöytien ääressä omaa elämää ja identiteettiä koskettavia teemoja luoden omat kollaasinsa, maalauksensa ja käsikorunsa. Esittelimme kollaasit ja maalaukset toisillemme, ja kukin sai kertoa muille työstään sen verran kuin halusi. Asioiden jakaminen tuntui olevan tärkeää tytöille, sillä tytöt vaikuttivat innokkailta kertoessaan omista töistään ja itsestään. Jokainen sai kuitenkin itse päättää, mistä asioista haluaa muille kertoa, joten osa ajatuksista, kokemuksista ja elämyksistä jäi kunkin tytön omaan henkilökohtaiseen tietoon.

2.3 Voimaantumisteoria

Voimaantumista voi tarkastella useasta eri näkökulmasta, ja tutkijat lähestyvätkin käsitettä oman kiinnostuksensa perusteella useista eri lähtökohdista (Siitonen 1999). Valitsimme Juha Siitosen teorian opinnäytetyötämme tukevaksi teoriaksi, sillä voimaantumisteoriassaan Siitonen lähestyy voimaantumisen käsitettä samoista

lähtökohdista, kuin mistä käsin me lähdimme tekemään tyttötyötä. Siitosen teoria esittää niitä periaatteita, joita myös me otimme huomioon luovien pajojen järjestämisessä.

Siitosen voimaantumisteoria perustuu kahteen perusoletukseen. Ensinnäkin voimaantuminen on prosessiluonteista. Voimaantuminen ei ole pysyvä tila vaan alati muutoksessa oleva prosessi. Siitosen mukaan voimaantumisessa ei kuitenkaan voida määrittää tai erottaa selkeitä voimaantumisen tasoja tai vaiheita eikä mitään yleispäteviä kaikkia ihmisiä samalla tavalla koskevia voimaantumiseen vaikuttavia syy-seuraus suhteita tai tekijöitä. Toinen tärkeä voimaantumista määrittelevä teesi onkin voimaantumisen lähtöisyys ihmisestä itsestään. Voimaantuminen lähtee ihmisestä itsestä ja on yhteydessä yksilön omaan haluun, omien päämäärien asettamiseen, luottamukseen omiin mahdollisuuksiinsa ja näkemykseen omasta itsestään. Ihminen ei voimaannu ulkoisella pakolla tai toisen ihmisen päätöksen seurauksena. (Siitonen 1999.)

Voimaantuminen on ihmisen sisältä lähtevä yksilöllinen ja henkilökohtainen prosessi, mutta sillä on samalla sosiaalinen aspekti. Voimaantumiseen vaikuttavat ympäristö ja vallitseva ilmapiiri. Tämän vuoksi voimaantuminen voi olla jossain tietyssä ympäristössä todennäköisempää kuin toisessa. Ympäröivän ilmapiirin oltava turvallinen, avoin ja ennakkoluuloton, jotta voimaantuminen on mahdollista. (Siitonen 1999.) Nämä ovat varmasti hyviä pyrkimyksiä missä tahansa ryhmässä, mutta erittäin oleellisia etenkin luovassa toiminnassa. Tahdoimme luoda taidepajoihin voimauttavan ilmapiirin, jossa jokaisen osallistujan oli turvallista tuoda itseään esille. Käytännössä tämä tapahtui antamalla jokaiselle aikaa ja tilaa puhua juuri sen verran kuin itse haluaa.

Voimaantumisteoria on Siitosen mukaan jaettavissa erilaisiin osaprosesseihin: kyky- ja kontekstiuskomuksiin sekä emootioihin. Kykyuskomuksiin kuuluvat minäkäsitys (minäkuva, itsetunto, identiteetti), itseluottamus ja itsearvostus, tehokkuuskokemukset ja itsesäätely sekä vastuu. Päämääriin pyrkiminen on oleellinen osa voimaantumista ja sen osaprosesseja. Se on yhteydessä ihmisen itseluottamukseen ja luottamukseen omiin kykyihinsä toimia erilaisissa työ-, toiminta-, kasvu- ja oppimisympäristöissä. Ihminen pohtii myös, onko hän kykenevä saavuttamaan asettamansa päämäärät. Itse asetetut päämäärät ja kykyuskomukset ovat yhteydessä siihen, miten ihminen ottaa vastuun omasta toiminnastaan ja tulevaisuudestaan. Kontekstiuskomukset liittyvät yksilön

uskomuksiin päämäärien saavuttamisesta ja erityisesti kontekstin vaikutuksesta näiden päämäärien saavuttamiseen. Kontekstillä tarkoitetaan toimintaympäristöä, kuten työ- tai opiskeluympäristöä. Ihmisen kokema vapaus, turvallisuudentunne, avoimuus, ennakkoluulottomuus, arvostus, luottamus, tasa-arvoisuus ja hyväksymisen kokeminen vaikuttavat voimaantumiseen, sisäisen voimantunteen rakentumiseen ja voimavarojen vapautumiseen. Ihmisen kontekstiuskomukset ja kykyuskomukset ovat merkityksellisiä, kun ihminen pyrkii toimimaan päämääriensä pohjalta elämässään. Emootiot ovat voimaantumisprosessissa vaikuttavia tunnetiloja. Voimavarojen vapautuminen ja käyttöönotto on yhteydessä yksilön tunnetiloihin. Emootiot auttavat yksilöä arvioimaan ympäristönsä reaktioita omassa toiminnassaan. (Siitonen 1999.)

Kykyuskomukset-kategoriaan kuuluvat voimaantumisen osaprosessit ovat oleellisia opinnäytetyömme kannalta, sillä pyrkimyksenämme oli taidepajojen kautta käynnistää työssä etenkin omaa identiteettiä ja elämää koskeva ajatteluprosessi. Pyrimme vahvistamaan luovuuden ja sosiaalisen kanssakäymisen avuin tyttöjen kokemusta omasta itsestään ja kyvystä vaikuttaa omaan elämäänsä.

Siitosen voimaantumisteoriassa päämäärien asettamisella on tärkeä asema. Ihminen nähdään aktiivisena, luovana ja vapaana toimijana, joka pyrkii asettamaan itselleen päämääriä, jotka ovat ajatuksia toivotuista tiloista ja tuloksista. (Siitonen 1999.) Tämä ihmiskäsitys vaikuttaa myös järjestämämme toiminnan taustalla. Tarkoituksenamme oli rohkaista tyttöjä asettamaan itselleen tavoitteita ja olemaan oman elämänsä toimijoita. Järjestämämme toiminta pohjautui asiakkaiden näkemyksiin itsestään ja tulevaisuudestaan. Taidepajojemme aihe ”Minä nyt, minä tulevaisuudessa” kosketti tyttöjen käsitystä tämänhetkisestä elämästään, mutta suuntasi katseen myös tulevaan. Rohkaisimme tyttöjä löytämään omat vahvuutensa ja voimavaransa sekä jakamaan näitä ajatuksia muiden kanssa, jotta he näin saavuttaisivat syvemmän ymmärryksen myös itsestään. Voimaantuminen liittyy myös ihmisen hyvinvointiin ja elämänhallintaan. Siitosen voimaantumisteoria osoittaa, että voimaantuminen vaikuttaa positiivisesti ihmisen sitoutumisprosessiin. Voimaantunut ihminen onnistuu sitoutumaan yhteiskuntaan ja sen järjestelmiin todennäköisemmin kuin ihminen, joka ei koe olevansa voimaantunut. (Siitonen 1999.)

Voimaantumisen on kiinteässä yhteydessä identiteettiprosessiin, joka on oleellisessa osassa etenkin nuorten elämää. Järjestämämme toiminnan ei ollut tarkoitus voimauttaa

asiakkaitamme vaan tukea heitä omassa voimaantumisen prosessissaan. Voimaa ei voi antaa toiselle, mutta voimaantumista voidaan kuitenkin tukea tietyillä toimenpiteillä, joiden tarkoitus on auttaa ihmistä löytämään omat voimavaransa ja ottamaan vastuu omasta kasvamisestaan. Tällaisia toimenpiteitä ja periaatteita voimaannuttavassa työtöteessä ovat avoimuus, rohkaisu ja motivointi, kannustus, itseluottamus ja tasa-arvoisuus, joita toteutimme myös omassa työssämme. (Siitonen 1999.)

2.4 Tyttötyö

Tyttötyö on nuorisotyötä ja samalla naisiin kohdistuvaa työtä. Siinä huomioidaan kasvatustehtävä ja sukupuolen yhteiskunnallinen merkitys; tyttötyö on erityisesti tytöille suunnattua, heidän tarpeensa ja kehityksensä ominaispiirteet huomioivaa toimintaa. Tyttötyötä voidaan tehdä missä vain, missä tyttöjen erityiskysymykset nousevat esille ja vaativat pohdintaa tai puuttumista. (Nitovuori 2001: 9.)

Tyttötyö on tutkimuksen aiheena varsin nuori. Lasten ja nuorten kanssa tehtävä työ on suuntautunut myös tyttöihin jo vuosikymmeniä sitten erilaisten tyttökerhojen muodossa, mutta vasta 90-luvulla tällaista erityisesti tytöille tai nuorille naisille suunnattua toimintaa on ryhdytty nimittämään tyttötyöksi. Tyttötyön katsotaan pyrkivän eroon vanhakantaisista sukupuolirooleista ja toimintamalleista, joihin useiden tyttö- ja poikakerhojen toimintamallit perustuivat. (Valtakunnallinen tyttötyöseminaari 2000: 63 - 80.) Pidimme sukupuoliroolien lieventymistä tärkeänä myös oman toimintamme järjestämisessä. Halusimme herättää tytöissä ajatuksia perinteisten sukupuoliroolien rikkomisesta positiivisessa mielessä. Tähän tähtäsimme sekä keskustelujen että konkreettisten ohjaustekojemme kautta. Kerroimme tytöille omista harrastuksistamme, jotka poikkeavat perinteisistä tyttöjen lajeista ja ajanvietteistä. Halusimme myös omalla ulkoisella olemuksellamme viestittää erilaisuuden hyväksymistä sekä luopumista perinteisestä naiskuvasta. Tärkeää oli saada tytöt ymmärtämään, ettei sukupuolen tule olla elämänvalintoja rajoittava tekijä, vaan että naiseudesta ja tyttöydestä voi pikemminkin olla hyötyä elämän eri osa-alueilla.

Tyttötyöstä ei ole vielä kovinkaan laajaa tieteellistä kotimaista tutkimusta ja kirjallisuutta, vaan suurin osa tiedosta löytyy erinäisistä kansioista, seminaariraporteista ja yksittäisistä tutkimuksista. Suurimmat vaikutteet suomalaiseen tyttötyöhön ovat saapuneet Ruotsista, jossa sillä on hiukan pidemmät perinteet. Suomalaisen tyttötyön

uranuurtajana toimi Hervannan tyttöprojekti vuosina 1995-1997. Projekti perustettiin vastaamaan Tampereen sosiaali-, koulu- ja nuorisotoimen, poliisin sekä vanhempien huoleen Hervannan alueella asuvien tyttöjen kasvaneen syrjäytymisriskin vuoksi. Projektin suunnittelusta ja toteutuksesta vastasi kaksi sosiaali- ja nuorisotyöntekijää. (Tulensalo - Ylänen 1997: 1; Valtakunnallinen tyttötyöseminaari 2000: 63 - 80.) Nykyään myös sosionomeilla on mielestämme sosiaalialan ammattilaisina hyvät edellytykset tyttötyön kehittämiseen ja järjestämiseen. Sosiaalipedagogisen orientaation suuntautuneisuus sekä yksilöitä että yhteisöjä koskevaan ennaltaehkäisevään työhön sekä ymmärrys yhteiskunnan ja ympäristön haasteista auttaa suunnittelemaan ja järjestämään toimintaa myös tytöille.

Nuorisotyön perinteinen linja on epätasa-arvoisesti suosinut poikia. Ainakin toiseen maailmansotaan saakka nuorisotyöllä on tarkoitettu poikien kanssa tehtävää työtä, jonka erityisenä tavoitteena on ollut taltuttaa näkyvästi häiriökäyttäytyvät pojat. Sama ilmiö on edelleen havaittavissa nuorisotyössä, sillä monissa paikoissa toiminnassa vallitsee poikavaltaisuus, jota pidetään luonnollisena. Tyttötyölle on siis ollut ja on yhä yhteiskunnallista tilausta, sillä aikamme vaatii totuttujen nuorisotyön ja -kasvatuksen keinojen rinnalle uusia. Feminismit ja naistutkimus ovat tyttötyön taustalla tärkeänä vaikuttajana. (Nitovuori 2001: 9 - 11.) Tyttötoiminnan voidaan katsoa olevan asiakkaitaan, ohjaajiaan ja koko nuorisotyön kokonaisuutta hyödyntävää. Tyttötoiminta vähentää sukupuoliroolien aiheuttamaa jännitettä, antaa mahdollisuuden miettiä sukupuoleen liittyviä viestejä, tarjoaa tytöille turvallisen aikuisen naisen tukea ja roolimallia sekä ryhmän tukea. Tyttötoiminnan voidaan myös katsoa parantavan nuorisotyön laatua, sillä kohdennettua toimintaa tarvitaan poikien lisäksi myös tytöille. (Nitovuori 2001: 12 - 13.) Mielestämme tyttöjä tulee rohkaista vaatimaan erityisesti tytöille suunnattua toimintaa ja tuomaan itseään ja tarpeitaan näkyvämmiin esille. Monet tytöt eivät ole tietoisia tyttötyöstä tai sen mahdollisuuksista. Järjestämällämme toiminnalla kasvatimme tätä tietoisuutta ja aktivoimme tyttöjä toivomaan erilaista toimintaa myös nuorisotaloille.

Tyttötyön ohjaajien on syytä hankkia itselleen tietoa tytöistä ja naiseksi kasvamisen yhteiskunnallisista ja kulttuurisista ehdoista, sillä monia tyttökulttuurin piirteitä voi käyttää toiminnassa hyväksi. Ohjaajien on hyvä pohtia myös omaa naiseuttaan ja niitä asioita, joita tytöt joutuvat kasvaessaan käsittelemään ja kohtaamaan. (Nitovuori 2001: 13 - 15.) Omiin identiteettiprosesseihimme on kuulunut oman naiseuden pohtiminen.

Ihmisellä on tarve hahmottaa omaa paikkaansa yhteisössä ja yhteiskunnassa. Myös henkilön sukupuolella on vaikutus tähän paikkaan. Tämä pohdiskelu on helpottanut meitä ymmärtämään kohderyhmämme tarpeita ja elämäntilannetta. Lisäksi teimme oppinnäytetyötämme varten kirjallisuuskatsauksen, jonka pohjalta saimme uusia ajatuksia siitä, millaista toimintaa tytöille on hyödyllistä järjestää.

Tyttötyöhön ryhtymisen tulisi olla tietoinen ja hyvin perusteltu valinta (Nitovuori 2001: 9). On syytä pohtia, miksi tytöille on perustettu oma erityinen ryhmä tai muu työmuoto, ja mikä on toiminnan perimmäinen syy, tavoite ja sisältö. Tyttötyötä tekevien on hyvä puuttua pelkoihin ja ennakkoluuloihin, joita tyttötyö joskus saa osakseen uutena ja sukupuolisesti eriyttävänä työmuotona. Tyttötyön perustelut kannattaa huolella selkiyttää itselle ja muille. (Nitovuori 2001: 13 - 15.) Nuorisotaloilla ei yleensä ole joko tytöille tai pojille erikseen kohdennettua toimintaa, mutta toiminta on usein kokonaisuudessaan suunniteltu vastaamaan poikien tarpeita. Tyttötyön järjestäminen herätti huomiota myös Merikasarmen nuorisotalolla ja saimme perustella talon työntekijöille ja asiakkaille, sekä tytöille että pojille, miksi järjestimme luovan toiminnan pajat vain tytöille. Nuoret ottivat lyhyet ja ytimekkäät perustelumme hyväksyvästi vastaan. Totesimme, että talolla on niin paljon toimintaa, joka kiinnostaa enemmän poikia, että tytötkin saavat jonkun pajan, jonka voivat kokea ”omaksi jutukseksi”.

Tyttötyön markkinointiin kannattaa kiinnittää huomiota, sillä voimavarat ovat parempi lähtökohta kuin ongelmat; negatiivista leimaamista on syytä välttää, vaikka tyttötoiminta olisikin tarkoitettu tietyllä tapaa oireileville tytöille. Tyttötyön järjestäminen vaatii vaivannäköä, mutta se kannattaa, sillä tätä kautta tyttötyöstä saa hyvän ja toimivan työkalun, jolla voi puuttua tyttöjen itsetuntoon ja erityisongelmiin, lisätä toiminnan tasa-arvoisuutta ja tarjota tytöille heitä kiinnostavaa vapaa-ajan toimintaa. Tyttöjen kasvun tukeminen on kaiken perustana. (Nitovuori 2001: 13 - 15.)

2.5 Monikulttuurinen nuorisotyö

Monikulttuurisen nuorisotyön avulla pyritään luomaan yhteiskuntaa, jossa erilaiset identiteetit ja kulttuuriset taustat koetaan voimavarana eikä uhkana. Monikulttuurinen nuorisotyö tähtää anti-rasismiin, kaikkien ihmisten tasa-arvoiseen kohteluun ja mahdollisuuksiin sekä ymmärryksen lisääntymiseen erilaisia ihmisiä ja kulttuureita

kohtaan. (Cantell 2000: 98 - 99.) Suuri osa Merikasarmin nuorisotalon asiakkaista kuuluu erilaisiin etnisiin vähemmistöihin. Nämä nuoret ovat usein myös erityisen tuen tarpeessa kohtaamiensa kulttuuristen ristiriitojen vuoksi. Oman toimintamme ja ohjauksemme tärkeä arvo onkin tasa-arvoisuus, joka nousee myös työmme sosiaalipedagogisesta orientaatiosta. Pyrimme näkemään kaikki asiakkaat tasa-arvoisina ryhmän jäseninä, huolimatta heidän etnisestä tai uskonnollisesta taustastaan. Tarjouduimme tarvittaessa tulkkaamaan englanniksi taidepajojemme ohjausta ja siellä käytäviä keskusteluja, mutta tytöt kertoivat ymmärtävänsä suomen kieltä ja puhuivat sitä itsekin taidepajojen aikana. Koemme, että taidepajan tehtävien ohjeistuksessa on tärkeää painottaa, ettei teoksen tarvitse olla esittävä vaan ajatuksensa voi kuvata myös värein, muodoin ja eri materiaalein. Tämä oli oleellinen tieto niille, joiden kulttuuri tai uskonto vieroksuu ihmisten kuvaamista tai kieltää sen kokonaan.

Monikulttuurisen nuorisotyön ohjaajan on oltava tietoinen yhteiskunnassa ja nuorten keskuudessa valitsevista ennakkoluuloista ja asenteista. Tärkeää on tiedostaa myös oma maailmankuvansa ja ihmiskäsityksensä. Monikulttuurisessa nuorisotyössä ohjaaja toimii nuorten roolimallina. Hän välittää nuorille tiedostetusti ja tiedostamattomasti käyttäytymismalleja ja arvoja. Lisäksi ohjaajan tehtäviin kuuluu osallisuuden edistäminen, ongelmanratkaisutaitojen kehittäminen, tietoisuuden herättäminen ja kriittinen vaikuttaminen. Toiminnan perusajatuksena on antaa nuorille mahdollisuus kasvaa osallistuviksi ja aktiivisiksi yksilöiksi, joilla on keinoja kohdata erilaisia elämän ongelmia ja suodattaa saamaansa tietoa ja yhteiskunnan luomia käsityksiä ja paineita kriittisesti. (Cantell 2000: 98 - 103.) ”Minä nyt, minä tulevaisuudessa” aihe antoi tilaa unelmille ja toiveille. Jokaisen tytön oli saatava vapaasti esittää näitä toiveitaan ja suunnitelmiaan. Ohjaajina emme voineet lytätä muslimitytön unelmia rokkitähteydestä, vaikka emme itse uskoisikaan niiden toteutuvan. Tyttöjen oli tärkeää saada kokemus ennakkoluulottomasta hyväksynnästä, joka ei ole orjallisesti riippuvainen kulttuuritaustasta tai yhteiskunnan ja ympäristön tytöille asettamista normeista.

3 TAIDEPAJOJEN OSALLISTUJAT

Taidepajoihimme osallistuneet tytöt olivat 10-13-vuotiaita Merikasarmin nuorisotalolla käyviä maahanmuuttajanuoria. Osallistuneita tyttöjä oli kuusi, joista kaksi oli 13-vuotiaita, kaksi 12-vuotiaita ja kaksi 10-vuotiaita. Taidepajoja suunnitellessamme ja

ohjatessamme otimme huomioon nuoruuden elämänvaiheen haasteet ja mahdollisuudet sekä tyttöjen monikulttuurisuuden.

3.1 Nuoret asiakkaina

Nuoruus on pitkä elämänvaihe, jonka aikana nuori käy läpi merkittäviä fyysisiä ja psykososiaalisia muutoksia. Nuoruuden elämänvaiheessa nuorella on mahdollisuus oppia rakentamaan itsenäisempää elämää ihmissuhteissa ja itsensä toteuttamisessa harrastusten, opiskelun ja työelämän parissa. Nuori irtautuu vanhemmistaan ja rakentaa identiteettiään itsenäisenä ja vastuullisena toimijana. Fyysisistä muutoksista merkittävimmät tapahtuvat nuoruuden alkuvaiheissa. (Kronqvist - Pulkkinen 2007: 166.)

Nuoruutta voidaan lähestyä erilaisista näkökulmista. (Aaltonen - Ojanen - Vinhunen - Vilén 2003: 13.) Kehityspsykologian näkökulmasta lähestyttäessä nuoruuden ikävaihe jaetaan useimmiten kolmeen eri vaiheeseen: varhaisnuoruuteen (n. 11-14 v.), keskinuoruuteen (n. 14-18 v.) ja myöhäisnuoruuteen (n. 19-25 v.) (Kronqvist - Pulkkinen 2007: 166). Taidepajoihimme osallistuneet tytöt olivat kaikki 10-13-vuotiaita varhaisnuoria, joista enemmistö oli 12-13-vuotiaita.

Varhaisnuoruudessa korostuvat nuoren biologiset muutokset, ystävyysuhteiden luominen sekä kapinointi vanhempia ja auktoriteetteja vastaan (Kronqvist - Pulkkinen 2007: 166). Nuoren on opittava elämään puberteetin myötä muuttuvan, sukukypsäksi kehittyvän kehonsa kanssa ja muokattava lapsuuden aikana kehittyntä fyysistä omakuvaansa. Hormonaalisten muutosten myötä tytöillä rinnat ja kohtu alkavat kehittyä, sukupuolielimet kasvavat, lantio pyöristyy ja ensimmäiset kuukautiset alkavat keskimäärin 13 vuoden iässä. Ulkomuoto on tytöillä merkittävä osa kokemusta itsestä naisena. Naiseksi kasvaminen ei ole kuitenkaan pelkästään fyysistä kehitystä, vaan myös nuoren persoonallisuuden kehitystä. Suhde omaan kehoon ja kokemus oman kehon kypsyydestä on myös osa minäkuvaa ja identiteetin kehitystä. (Kronqvist - Pulkkinen 2007: 167 - 168.)

Nuoruutta voidaan tarkastella myös sosiaalisesta näkökulmasta. Vaikka kehityspsykologiassa nuoruus ja aikuisuus onkin jaettu eri vaiheisiin, nuoruuden ja aikuisuuden raja-aidat ovat kuitenkin hämärtyneissä. Toisaalta yhä useammat myös

samaistuvat nuorisokulttuureihin entistä varhaisemmassa elämänvaiheessa, jopa 9-10-vuotiaina (Aaltonen ym. 1999: 31.) Nuoruuden elämänvaiheen pituus on yksilöllistä ja kulttuurisidonnaista. Länsimaisessa kulttuurissa nuoruus ja siihen liittyvät elämäntavat voivat ilmetä pitkään: nuoret tulevat puberteettiin entistä aiemmin, ja toisaalta koulutuksen pidentyminen sekä median ruokkima nuoruuden ihannointi aiheuttavat nuoruuden elämänvaiheen päättymisen entistä myöhemmin. (Aaltonen ym. 2003: 13.) Valitsimme taidepajojemme asiakasryhmäksi varhaisnuoret, sillä nuoruuden haasteet koskettavat yhä nuorempia. Omaan identiteettiin ja elämänhallintaan liittyvät asiat astuvat nuorten elämään yhä varhaisemmassa vaiheessa. Koemme, että kehittyvää identiteettiä tukevaa työtä tarvitaan näinä päivinä yhä enemmän myös varhaisnuorten keskuudessa.

Kypsyminen vaikuttaa nuoren kasvuun ja kehitykseen. Kypsymisen taustalla on perimän ja ympäristön lisäksi nuoren oma aktiivisuus, jota nuori osoittaa muun muassa asettamalla itselleen tärkeitä tavoitteita myöhempää elämää varten. Nuori tarvitsee tukea kehittyvälle luovuudelleen, itsenäisyydelleen ja vastuullisuuteen kasvamiselleen. Aikuiset voivat auttaa nuorta oivaltamaan omat vahvat puolensa ja löytämään itseluottamusta onnistumisen kokemusten kautta. Nuori sitoutuu paremmin tavoitteisiinsa, jos hän saa muokata niitä itselleen sopiviksi yhdessä ympäristönsä kanssa. Nuoren kuuntelu ja hänen kanssaan käytävä keskustelu ovat tärkeitä asioita nuoren tavoitteiden muotoutumisessa sellaisiksi kehityshaasteiksi, jotka vastaavat paremmin yhteiskunnan ja ympäristön odotuksiin nuoren omista lähtökohdista käsin. (Aaltonen ym. 2003: 15, 19.) Tavoitteita, joita nuori itse ja hänen ympäristönsä tyypillisesti pohtivat ja muokkaavat kehityshaasteiksi ovat muun muassa muuttuvan kehon ja oman olemuksen hyväksyminen, itsenäisempi tunteidenhallinta, kontaktien ja uusien ystävyysuhteiden luominen, itsenäisen elämän aloittaminen, omien arvojen ja tulevaisuudenkuvan hahmottaminen, abstraktimman ajattelun saavuttaminen, erilaisten taitojen harjoittelu, oman elämän tarkoituksen etsiminen ja sosiaalisesti vastuullisen käyttäytymisen hioutuminen (Aaltonen ym. 2003: 23).

Suunnittelimme taidepajojemme aiheen ja sisällön sellaiseksi, että se mahdollisti nuorille ajankohtaisten aiheiden prosessoinnin ja jakamisen muiden kanssa kuuntelevassa ja kannustavassa ympäristössä. Taidepajojemme aikana tytöt pääsivät prosessoimaan nuoren elämään kuuluvista tavoitteista etenkin omien arvojen ja tulevaisuudenkuvan hahmottamista, erilaisten taitojen harjoittamista, oman elämän

tarkoituksen etsimistä ja sosiaalisesti vastuullisen käyttäytymisen hiomista. Kannustimme tyttöjä yksilölliseen itseilmaisuun ja annoimme positiivista palautetta aina, kun siihen oli mahdollisuus. Näin toimiessamme annoimme tytöille onnistumisen kokemuksia sekä tukea kehittyvälle luovuudelle ja identiteetille. Ohjasimme tyttöjä sosiaalisesti vastuulliseen käyttäytymiseen. Ohjeistimme heitä arvostamaan toisten taidepajoihin osallistuneiden ainutlaatuisia ajatuksia ja tuotoksia kuuntelemalla ja seuraamalla rauhassa puheenvuoroja.

3.2 Merikasarmin nuorisotalo

Valitsimme pajojen toteutuspaikaksi nuorisoasiankeskuksen alueellisiin palveluihin kuuluvan Merikasarmin nuorisotalon, joka sijaitsee Katajanokalla Helsingissä. Alueellisiin palveluihin kuuluu alueellisen nuorisotyön 13 yksikköä, joita ovat muun muassa itäinen, pohjoinen sekä eteläinen nuorisotyöyksikkö. Merikasarmin nuorisotalo kuuluu eteläiseen nuorisotyöyksikköön. (Nuorisoasiankeskus 2007.) Nuorisotalon valitsemiseen taidepajojen toteutuspaikaksi vaikutti se, että toinen meistä on työskennellyt talolla aiemmin. Kontakti oli helppo saada, ja talon toimintatavat ja tilat olivat jo entuudestaan tuttuja. Nuorisotalolla ei ole ollut mahdollisuutta järjestää tytöille omaa toimintaa pitkään aikaan. Talolla innostuttiinkin kovasti ehdotuksestamme tulla järjestämään taidepajoja tytöille.

Nuorisotalon asiakkaat koostuvat iltapäivä- ja iltakävijöistä. Talo on avoinna 9-12 -vuotiaille arkipäivisin tiistaita lukuun ottamatta klo.13-16, ja 13-17-vuotiaille maanantai-, keskiviikko- ja torstai-iltaisoin klo.17-21 ja perjantaisin klo.17-22. Talolla voi avoimessa toiminnassa pelata, käydä valvotusti internetissä, askarrella, lukea tai vaan olla kavereiden kanssa. Nuorisotalolla on myös ohjattuja kerhoja, kuten kädentaito-, kokki- sekä palloilukerho. Kioskista nuoret voivat ostaa herkkuja perjantaisin. (Savolainen 2007.)

Noin 20% Merikasarmin nuorisotalon kävijöistä on maahanmuuttajia, ja heille nuorisotalon toiminnalla onkin aivan erityinen merkitys. Maahanmuuttajat voivat talolla oppia suomea ja ottaa kontaktia suomalaisiin lapsiin ja nuoriin sekä ylipäänsä totutella suomalaiseen kulttuuriin. Lisäksi nuorisotalo on paikka, jossa he voivat tavata muita maahanmuuttajia. Vaikka osa maahanmuuttajista ei vielä osaa suomea kuin muutamia sanoja, on heidän silti mahdollista toimia yhdessä toisten nuorten sekä ohjaajien kanssa,

ja tätä kautta saada onnistumisen kokemuksia ja rohkeutta. (Savolainen 2007.) Taidepajoihimme osallistuneet tytöt olivat kaikki monikulttuurisia taustoiltaan. Maahanmuuttajataustaisuus lisäsi nuoriso-ohjaaja Aki Savolaisen (2007) mukaan taidepajojemme ja tyttöjen ohjaamisen tarvetta, sillä osa pajoihin osallistuneista tytöistä on asunut Suomessa vain vähän aikaa. Osalla ei suomen kielen osaaminen ole vielä vahvaa, joten pajojemme suomenkielinen ohjaus ja tyttöjen rohkaiseminen suomen kielen käyttöön oli hyödyllistä tyttöjen kielellisen osaamisen, ja tätä kautta myös yhteiskuntaan integroitumisen ja sosiaalisten suhteiden luomisen kannalta.

Nuoriso-ohjaajien tehtäviä ovat vuorovaikutteinen ohjaus ja toiminnan tuottaminen, sosiaalisen kasvun tukeminen, verkostotyö ja toiminnan organisointi. Vuorovaikutteisella ohjauksella ja toiminnan tuottamisella tarkoitetaan sitä, että ohjaajan ohjaustyö on vuorovaikutteista kanssakäymistä nuoren tai lapsen kanssa sisältäen ohjausta, opastusta, valvontaa, osallisuuden tukemista ja varhaista puuttumista elämännhallinnallisiin tilanteisiin. (Nuorisoasiainkeskus 2007.) Otimme taidepajojemme järjestämisessä huomioon vuorovaikutteisen ohjauksen merkityksen, ja halusimme korostaa edellä mainituista vuorovaikutteisen ohjauksen osa-alueista etenkin elämännhallinnan tukemista valitsemallamme taidepajan aiheella ja sosiaalipedagogisella orientoitumisella ohjaukseen. Lisäksi huomioimme myös muita nuoriso-ohjaajien tavoitteellisen työn sisältöjä, kuten sellaisen ympäristön luomisen, jossa asiakkaat voivat pohtia ja ilmaista identiteettiään sekä osallistua erilaisiin toimintoihin. Sosiaalisen kasvun tukeminen näkyy nuorisotyössä syvempänä yksilöllisenä tukena sisältäen sosiaalista ja kasvatuksellista opastusta. Ohjaajat tukevat asiakkaitaan niin yksilöinä kuin ryhmän jäsenenä ja pyrkivät ehkäisemään syrjäytymistä. (Nuorisoasiainkeskus 2007.) Myös me halusimme kiinnittää pajojen järjestämisessä huomiota sekä tyttöjen yksilölliseen että yhteisölliseen tukemiseen ja syrjäytymistä ehkäisevän toiminnan taustalla vaikuttavaan teoriaan.

4 TYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Työmme tarkoitusta voidaan hahmottaa suhteessa nuorisotyön kehittämiseen ja asiakkaisiin. Työmme tarkoitus ja tavoitteet kumpuavat teoreettisesta viitekehystä, jossa sosiaali- ja elämyspedagogiikka, voimaantumisteoria, tyttötyö ja monikulttuurinen nuorisotyö muodostavat yhtenäisen teoriapohjan taidepajojen järjestämiselle. Työmme

perimmäinen tarkoitus on toteuttaa tytöille mielekästä identiteettiä tukevaa luovaa toimintaa, ja arvioida toteutunutta toimintaa peilaten sitä työmme teoreettiseen viitekehykseen.

Nuorisotyötä on kehitettävä jatkuvasti asiakkaiden tarpeiden mukaan. Nuorisotyön avulla pyritään sosiaalipedagogisesta orientaatiosta käsin ehkäisemään nuorten syrjäytymistä ja tukemaan nuoria heidän identiteetin kehittämisessä ja omaa elämää koskevissa valinnoissa. Valtaosa useimpien nuorisotalojen kävijöistä on poikia, joiden on aina koettu tuovan itseään ja myös pahaa oloaan näkyvästi ja äänekkäästi esille. Tytöt on perinteisesti nähty hiljaisempina, minkä vuoksi heidät on ollut helppo syrjäyttää. Hiljaisuus on usein rinnastettu ongelmattomuuteen ja hyvinvointiin, vaikka näin ei todellisuudessa olisikaan. Tyttötyö on noussut vastaamaan huomiotta jääneiden tyttöjen tarpeeseen saada heidän kehityksensä ominaispiirteet huomioivaa toimintaa sekä aikuisen naisen roolimallia ja ryhmän tukea. Tyttötyö parantaa myös nuorisotyön laatua yleisesti, sillä kohdennettua toimintaa tarvitaan sekä pojille että tytöille. (Pienmäki 2000: 81; Nitovuori 2001: 12 - 13.) Kaikilla nuorisotaloilla ei kuitenkaan aina ole resursseja pitkäjännitteisen tyttötyön järjestämiselle. Työmme tarkoituksena on hahmottaa melko pienillä resursseilla järjestetyn lyhytkestoisen tyttötoiminnan mahdollisuuksia tyttöjen tukemisessa, jotta yhä useammat nuorisotyön tahot voisivat hyödyntää tyttötyötä toiminnassaan.

Työmme pyrkii vastaamaan nuorisotyön kehittämisen haasteisiin työelämälähtöisesti. Merikasarmin nuorisotalolla oli tarvetta taidetoiminnalle, sillä uusi työntekijä toivoi nuorten innostuvan luovasta toiminnasta, jota hän aikoo jatkossa järjestää nuorisotalolla. Useat nuorisotalolla käyvät tytöt ovat myös toivoneet jotakin tekemistä talolle. Talolla ei ole pitkään aikaan ollut mahdollisuutta järjestää tytöille omaa toimintaa, joten vastaamme työmme avulla myös asiakkaiden tarpeisiin.

Työmme tarkoitus suhteessa asiakkaisiin liittyy voimaannuttamiseen ja tyttöjen yksilöllisen identiteettiprosessin tukemiseen. Työmme tarkoituksena on hahmottaa kahden taidepajakerran mahdollisuuksia tyttöjen identiteettiprosessin tukemisessa elämyspedagogiikan, tyttötyön ja monikulttuurisen nuorisotyön keinoin. Haluamme selvittää, millaisia ajatuksia tytöillä herää kahden taidepajan pohjalta. Kartoitamme tyttöjen ajatuksia palautelomakkeen ja havainnoinnin avulla.

5 MENETELMÄT JA TAIDEPAJOJEN TOTEUTUS

5.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Työmme on toiminnallinen opinnäytetyö. Toiminnallisessa opinnäytetyössä on tarkoitus saada aikaan teorian ja käytännön vuoropuhelu. Parhaimmillaan voidaan sanallistaa hiljaista tietoa eli sellaista käytännönläheistä tietoa, josta ei ole aiemmin tuotu kirjalliseen muotoon. Käytännön toteutus sekä sen raportoiminen ja viestiminen tutkimuksellisin keinoin yhdistyvät toiminnallisessa opinnäytetyössä. Toiminnallisen opinnäytetyön on tarkoitus kehittää työelämää käytännöllisellä tasolla. On siis toivottavaa, että työllä on toimeksiantaja työelämästä. Tästä on tekijöille monenlaista hyötyä. Toimeksi annettu opinnäytteen aihe edistää yhteyksien muodostumista työelämään, lisää vastuunottoa omasta työstä, opettaa projektinhallintaan ja tiimityöhön sekä tukee näin myös ammatillista kasvua. Lisäksi opiskelijat saavat paremman kuvan sen hetkisestä työelämän tilanteesta ja sen tarpeista. (Airaksinen - Vilkka 2003: 7 -15; 16 -19.)

Koemme toiminnallisen opinnäytetyömenetelmän käyttämisen antoisaksi. Teorian ja käytännön vuoropuhelu on oleellisessa osassa työtämme, ja miellämme tämän vuoropuhelun tärkeäksi kaikessa sosiaalipedagogisessa työssä. Toiminnallisen opinnäytetyöprosessin kautta voi parhaimmassa tapauksessa saavuttaa uudenlaista ammatillista osaamista. Meillä on ollut hieno mahdollisuus syventää taitojamme nuorten ohjaamisessa ja tyttötyön järjestämisessä. Olemme myös päässeet vastaamaan työelämän tarpeisiin järjestämällämme toiminnalla ja saaneet ainutlaatuista tietoa nuorisotyön tämänhetkisestä tilanteesta ja tarpeista. Taiteen hyödyntäminen opinnäytetyömme toiminnallisen osuuden järjestämisessä on kirvoittanut esiin sellaista hiljaista tietoa tyttöjen kokemusmaailmasta, jota olisi muutoin saattanut olla vaikea saada selville. Taiteen kautta tytöt ovat päässeet ilmaisemaan itseään, arvojaan ja unelmiaan.

5.2 Taide sosiaalipedagogisena työvälineenä

Sosiaalipedagogissa työssä korostuvat toiminnallisuus, yhteisöllisyys ja elämyksellisyys, jotka luovat pohjan aktiivisuus-, yhteisö ja elämyspedagogiikalle. Näistä kaikki toteutuvat luovan toiminnan ryhmässä. Sosiaalipedagogisessa työssä suositaan yleisestikin luovaan toimintaan perustuvia työmuotoja. Luova toiminta auttaa ihmistä jäsentämään ja syventämään itsetuntemusta ja lisäämään itseluottamusta. Lisäksi taide saa ihmisen pohtimaan arvokysymyksiä, omia arvojaan, löytämään uutta merkitystä elämälle, se saa rakentamaan omaa maailmankuvaa ja auttaa ratkaisemaan omaan elämään liittyviä ongelmia. Luova toiminta auttaa löytämään uusia puolia itsestä ja avaa siten uusia mahdollisuuksia elämässä. (Hämäläinen 2001: 66 - 73.)

Taide voi olla työväline, vaikka asiakkaalla ei olisikaan erityistä lahjakkuutta tai kokemusta kuvallisessa ilmaisussa. Tärkeämpää on se, että on halua etsiä uusia vaihtoehtoja. Luova toiminta voi siis olla voimavara kenelle tahansa, joka kokee sen itselleen hyödylliseksi. (Bondestam 1992: 45 - 55.)

Kuvataidetta voidaan käyttää apuna kaikenlaisessa kasvussa ja kehityksessä. Kuvien tekemisellä on eheyttävä ja itsetuntemusta lisäävä vaikutus. Taidetoiminnan avulla voidaan tukea lasten ja nuorten itseymmärrystä sekä toisten kohtaamista. Itsetuntemuksen kasvun ja identiteettityön eteenpäin viemisen lisäksi taidepajoissa voidaan kasvattaa myös ymmärrystä muita kohtaan. Kuuntelemalla muiden tarinoita voidaan saavuttaa oivalluksia. (Sava - Vesanen -Laukkanen 2000: 10 - 15.)

Pohdimme työmme edetessä taideterapian ja pedagogisen työskentelyn välistä rajaa. Rajanveto on hyvin vaikeaa. Terapiassa voi olla hyvinkin pedagogisia elementtejä ja pedagogisella työllä on terapeuttista vaikutusta ja tarkoitusta. Molemmissa orientaatioissa on sekä ohjaajan että asiakkaan kannalta on keskeistä löytää kuvissa elävä toivo ja uuden kasvun mahdollisuudet. Juha Hämäläinen toteaa, että on oikeastaan määrittely kysymys, miten terapian ja pedagogiikan välinen suhde ymmärretään. Rajaus voidaan nähdä toimintaa järjestävän tahon tai ohjaajan koulutuksesta ja työotteesta käsin. (Hämäläinen 2001: 66 - 73; Rantanen 1992: 11 - 17.) Järjestämämme toiminta sijoittuikin mielestämme selkeästi pedagogisen työskentelyn alueelle. Tuemme toki tyttöjen kehittyvää identiteettiä ja toiminnalla saattaa olla terapeuttista vaikutusta, mutta se ei ole niin pitkäkestoista, että sen voisi määritellä terapiaksi.

5.3 Taidepajat

Työmme toteutuksen lähtökohtana on toiminnallisuus. Käytimme kuvan tekemistä voimauttavana menetelmänä. Taidepajojen aiheeksi valitsimme teeman ”Minä nyt, minä tulevaisuudessa”. Tämä aihe tukee tyttöjen identiteetin kehittymistä ja elämän päämäärien hahmottamista, jotka molemmat liittyvät oleellisesti voimautumisprosessiin. Aihevalintamme jätti tytöille tilaa valita omaan elämäntilanteeseen sopiva käsittelytapa. Kohderyhmämme koostui varhaisnuorista, joiden kehitys oli hyvin yksilöllistä. Osa ryhmämme tytöistä ei varmastikaan ollut miettinyt vielä tulevaa koulutustaan, ammatinvalintaa tai tulevaisuuttaan ylipäätänsä. Osa tytöistä taas oli saattanut miettiä näitä asioita hyvin tarkkaankin. Halusimme jättää tytöille mahdollisuuden tarttua sellaisiin asioihin, jotka tuntuivat mielekkäiltä ja ajankohtaisilta.

Käytännön työskentelyn ensimmäinen vaihe oli ohjelman huolellinen suunnittelu sosiaali- ja elämyspedagogiikan, vahvistamisen, tyttötyön ja monikulttuurisen nuorisotyön periaatteet huomioonottaen. Ohjelman suunnittelussa avainkohtina pidimme toteutuksen monipuolisuutta, joustavuutta, sopivaa haasteellisuutta ja sopivuutta kohderyhmälle.

Suunnittelimme ohjelmamme niin, että aikataulussa oli joustavuutta ja tilaa jätettiin myös tyttöjen omille toiveille. Koostimme pajojen ohjelman mahdollisimman monipuoliseksi ja mielenkiintoiseksi, jotta mahdollisimman moni saisi toteuttaa itseään mielekkääksi kokemallaan tavalla. Toimintaan sisältyi kollaasien tekemistä ja maalaamista, keskustelua, musiikkia, yhteisleikkejä ja tutustumista uusiin työskentelymenetelmiin. Pyrimme luomaan kahdesta pajasta jatkumon niin, että toimintailtapäivistä syntyisi eheä kokonaisuus. Varasimme kummallekin taidepajalle kaksi tuntia aikaa.

Ohjelman suunnittelun jälkeen mietimme, kuinka taidepaja markkinoidaan asiakkaille. Teimme nuorisotalolle julisteen sekä monistettavia, koteihin jaettavia tiedotteita tapahtumasta. Merikasarmin nuorisotalo oli toiselle meistä jo ennalta tuttu paikka. Tämä helpotti yhteistyön solmimista, mutta koimme tärkeäksi käydä henkilökohtaisesti jakamassa mainoksia ja esittäytymässä asiakkaille. Esittäytymisen yhteydessä selvitimme suomen kieltä vasta harjoittelevilta tytöiltä, että kuinka hyvin he ymmärtävät suomea. Sovimme, että pidämme taidepajat suomen kielellä, ja rohkaisimme myös

tyttöjä suomen kielen käyttöön sekä kysymään, jos jokin asia jää epäselväksi. Rajasimme pajojen osallistujamäärän enintään 10 tyttöön, jotta pystyimme antamaan kaikille asiakkaille tarpeeksi huomiota ja aikaa. Tästä syystä halusimme myös kerätä sitovat ennakoilmoittautumiset pajoihin. Kokonaisuuden kannalta oli tärkeää, että tytöt sitoutuivat molempiin pajapäiviin.

5.3.1 Ensimmäinen taidepaja

Ensimmäisen taidepajan ohjelmaan (LIITE 1) kuului tutustumisleikki, maalaus tai kollaasi, palautelomakkeiden täyttööä sekä pieni kotitehtävä seuraavaa taidepajaa varten.

Kokoonnuimme ensimmäisen taidepajakerran aloitukseksi piiriin. Esittelimme itsemme ja kerroimme, että halusimme tulla järjestämään taidepajoja erityisesti tytöille, sillä joitakin asioita saattaa olla helpompi jutella ja tehdä ihan vain tyttöjen kesken. Jatkoimme piirissä istumista ja tutustumista Lankakerä-leikillä, jossa kukin osallistuja kertoi vuorotellen nimensä ja jotakin itsestään, kuten mistä pitää tai mikä on itselle tärkeää. Tämän jälkeen kukin heitti lankakerän jollekin piirissä olevalle. Ensimmäisen tehtävän tarkoitus oli toimia ilmapiirin virittäjänä. Leikin aikana oli otettava katsekontakti muihin ryhmän jäseniin ja ilmaistava sanallisesti sai sanattoman viestinnän keinoin kenelle kerän aikoo seuraavaksi heittää. Tärkeää oli, että jokainen sai puheenvuoron, jonka aikana sai luontevaksi kokemallaan tavalla jakaa itseään kuvaavia asioita. Kyseinen leikki on hyvä, koska se ei ole liian vaikea opetella ja kaikki pääsevät osallistumaan tasapuolisesti. Valitsimme lankakeräleikin myös siitä syystä, että asiakkaat saivat heti alussa tutustua hiukan myös ohjaajiin. Näyttämällä itse esimerkkiä ja jakamalla omia tarinoitamme pyrimme voittamaan tyttöjen luottamuksen ja luomaan vapautuneen ilmapiirin, jossa ohjaajat eivät olleet auktoriteettiasemassa, vaan jossa meitä oli helppo lähestyä. Tehtävän tarkoitus oli myös johdatella asiakkaat taidepajojen aiheeseen ja madaltaa kynnystä jakaa henkilökohtaisia asioita muiden kanssa. Lankakerä-leikki lopetettiin kerimällä lanka takaisin rullalle. Tämä tapahtui niin, että kerä heitettiin sille osallistujalle jolta sen oli saanut. Samalla kerrottiin minkälaisia odotuksia ja toiveita kullakin oli taidepajailtapäiviä kohtaan. Näin pystyimme osoittamaan kiinnostuksemme asiakkaiden mielipiteitä kohtaan ja osallistamaan heitä myös taidepajojen muokkaamiseen sopivaksi juuri heille. Tämä kasvatti varmasti asiakkaiden motivaatiota ja sitoutumista. Reagoimme nopeasti kuulemiimme toiveisiin

ja lisäsimme pajojen ohjelmaan musiikin kuuntelun, koska se tuntui olevan monelle tärkeää.

Aloituspöytäkirjan jälkeen ohjelma jatkui keskustelulla oman elämän tärkeistä asioista. Lähdimme keskusteluun kertomalla oman elämämme tärkeistä asioista. Puheemme tukena käytimme tekemiämme omakuvia. Puheessamme painotimme oman elämämme eteenpäin vieviä voimia ja ilon aiheita. Tällä esimerkillä pyrimme johdattamaan myös asiakkaat löytämään elämänsä voimavaroja ja omia vahvuuksiaan sekä jakamaan niitä muiden kanssa. Jatkoimme keskustelun aihetta maalauksen tai vaihtoehtoisesti kollaasin tekemisellä. Teoksen aiheena oli Minä nyt, Minä tulevaisuudessa tai Minä nyt ja tulevaisuudessa. Tehtävänannossa puhuimme tytöille siitä, kuinka tärkeää itsetuntemus ja itsensä arvostaminen on. Lisäksi keskustelimme tulevaisuuden suunnittelusta ja unelmoinnista. Olimme tehneet itsestämme kertovat esimerkkiteokset, jotka esittelimme lyhyesti tehtävänannon aikana. Toinen esimerkkiteos oli akvarellimaalaus, jonka keskellä oli tanssiva ihmishahmo, jota ympäröi musiikki, luonto ja erilaiset symbolit. Kuvan tunnelma oli utuisa ja eeterinen. Toinen työ oli konkreettisempi ja siihen oli kirjoitettu sanoja ja fraaseja sekä liimailtu erilaisia kuvia. Tyyli oli sarjakuvamainen ja hauska. Puheessamme kehotimme tyttöjä miettimään omaa ainutlaatuisuuttaan ja tuomaan sen esille myös kuvissaan. Laitoimme omat työmme heti pois näkyviltä, jotta tytöt eivät ottaisi liikaa mallia esimerkkiteoista vaan tekisivät mahdollisimman omanlaisensa teokset. Tehtävänannossa painotimme sekä ilmaisun että sisällön vapaamuotoisuutta ja omintakeisuutta.

Tehtävän pohjustuksen jälkeen kävimme läpi toteutuksen vaihtoehtoiset tekniikat: maalauksen ja kollaasin sekä niihin tarvittavat välineet. Meillä molemmilla oli kokemuksia sekä akvarellimaalauksien että kollaasin tekemisestä ja niiden tekemisen ohjauksesta. Kollaasin tekeminen on todella helppoa ja ilmaisu hyvin vapaamuotoista. Perusajatuksena on valmiiden kuvien, värien, itse tehtyjen kuvien, erilaisten materiaalien ja elementtien yhdistäminen yhtenäiseksi teokseksi. Hankimme pajaan lehtileikkeitä, erilaisia värillisiä papereita ja kartonkeja. Nuorisotalon puolesta saimme käyttöömmme loput tarvittavat materiaalit: sakset, liimat, puuvärit, tussit sekä vesivärit.

Tytöt olivat innostuneita tehtävän tekniikoista ja aiheesta. Heillä oli niin kova kiire tekemisen touhuun, etteivät he meinanneet maltaa kuunnella ohjeita loppuun saakka. Annoimme tyttöjen tutkiskella materiaaleja samalla kun kerroimme eri toteutusvaihtoehdoista ja aikataulusta. Suurin osa tytöistä käytti omassa työssään

kollaasitekniikkaa. Maalaaminen oli monelle jo ennestään niin tuttua, ettei se jaksanut innostaa. Työskentelyn lomassa ohjasimme tyttöjä kollaasitekniikan toteutuksessa, mutta kävimme myös keskustelua teosten aiheesta. Tytöt olivat jakaantuneet työskentelemään kolmeen pieneen pöytään, joten he olivat fyysisesti hiukan erillään toisistaan. Kiertelimme tilassa esittäen kysymyksiä liittyen töiden sisältöön. Aiheesta oli vaikeaa saada enää nousemaan yhtä yhteistä keskustelua ja ohjauksemme keskittyikin enemmän yksilöihin. Tämä johtui tilaratkaisujen lisäksi tyttöjen tarpeesta puhua enemmän omista kuin muiden töistä. Muiden töitä ei kommentoitu kovin herkästi vaan kukin halusi aikaa kertoakseen juuri omasta työstään. Tytöt olivat myös kovin kiinnostuneita meidän ohjaajien asioista, joista he olisivat mielellään keskustelleet koko iltapäivän. Tässä päätimme kuitenkin rajata keskustelua esittämällä tytöille vastakysymyksiä ja painottamalla sitä, kuinka tärkeää heidän on löytää omat mielenkiinnon kohteensa ja harrastuksensa.

KUVA 1. Tyttöjen tekemiä kollaaseja.

Lopuksi täytimme palautelomakkeet. Ohjeistimme tytöt täyttämään lomakkeen mahdollisimman rehellisesti ja korostimme myös kriittisen palautteen ja kehittämiskohtien esilletuomista. Kerroimme myös, että palaute kerätään nimettömänä. Lisäksi annoimme kotitehtäväksi miettiä hiukan valmiiksi, kuinka kukin esittelee muille seuraavalla kerralla kollaasinsa tai maalauksensa. Kerroimme, että seuraavalla kerralla mukaan saa ottaa myös jonkin itselle tärkeän esineen ja musiikkia. Laajensimme työn esittelyn koskemaan myös musiikkia, koska tytöt tuntuivat olevan kiinnostuneita musiikista ja se oli monelle tärkeä osa omaa elämää ja identiteettiä.

5.3.2 Toinen taidepaja

Toisen taidepajakerran ohjelmaan (LIITE 1) kuului omasta kollaasista tai maalauksesta kertomista, käsikorujen valmistusta mielikuvaharjoituksen saattelemana, taidepajoihin osallistuneiden tyttöjen positiivisia piirteitä korostava loppuleikki sekä palautelomakkeiden täyttöä.

Toisen kerran aloituksena oli teosten esittelykierros, jossa jokainen kertoi omasta työstään ja tuomastaan esineestä. Taustalla sai halutessa soida oma lempimusiikki. Aloitimme esittelykierroksen kerääntymällä piiriin, jotta kaikki näkivät toistensa esitykset, ja jotta esittelykierroksesta ei tulisi liian virallisen ja etäisen oloinen. Piiri mahdollisti koko ryhmän sisäisen vuorovaikutuksen sekä verbaalisen että nonverbaalisen viestinnän keinoin ryhmän jäsenten ollessa lähekkäin ja katsekontaktissa toisiinsa. Päätimme ohjaajina aloittaa kierroksen esittelemällä omat työmme ensin, sillä tarkoituksenamme oli tällä tavoin antaa tytöille esimerkkiä avoimuudesta sekä erilaisten asioiden pohtimisesta ja esiin tuomisesta. Töitämme esitellessämme kerroimme asioista, jotka ovat meille tärkeitä elämässämme, ja jotka tämän vuoksi olemme sisällyttäneet töihimme. Halusimme antaa tyttötyön ja monikulttuurisen nuorisotyön periaatteita noudattaen tytöille hyvän roolimallin, joten toimme avoimesti esiin rakkauden, lähimmäisten ja itsestään huolehtimisen merkityksellisyyttä itsellemme. Samalla painotimme kuitenkin dialogisuuden tasa-arvon periaatteen mukaisesti, että jokaisella ihmisellä on omat arvonsa ja tärkeinä pitämänsä asiat elämässään. Halusimme asettua tyttöjen kanssa tasavertaiseen asemaan. Emme halunneet tuputtaa omia arvojamme, sillä identiteetin vahvistuminen on voimaantumisteorian kannalta ihmisestä itsestään lähtevä prosessi. Ketään ei voi pakottaa ajattelemaan tietyllä tavalla, mutta ilmapiirin avoimuudella, turvallisuudella ja ennakkoluulottomuudella koetaan olevan positiivinen merkitys voimaantumisen ja ihmisen identiteetin vahvistumisen kannalta.

Huomasimme, että tytöt uskalsivat kertoa avoimesti omista arvoistaan ja itselle tärkeistä asioista omaa työtä ja esinettä esitellessään. Yksi tytöistä esitteli edelliseltä poikaystävältään saamansa nallen ja kertoi arvostavansa ystäviään, perhettään ja juuri tietynlaista musiikkia. Eräs tyttö toi julki omaan kulttuuritaustaan ja uskontoon liittyviä arvoja, kuten absolutismin alkoholia kohtaan ja kieltäytymisen sianlihan syömisestä. Tytöt toivat esiin hyvin yksilöllisiä asioita yksilöllisillä tavoilla. Osa väritti puheenvuoroaan huumorilla, osa kertoi työstään hiukan vakavampaan sävyyn. Meille jäi

vahva kokemus siitä, että tytöt kokivat ilmapiirin avoimeksi ja turvalliseksi. Aika ajoin tytöt innostuivat puhumaan toistensa esitysten päälle, ja jouduimme muistuttamaan heitä toisten puheenvuorojen arvostamisesta, mutta yleensä ottaen tytöt osoittivat kiinnostusta muiden esityksiä kohtaan seuraamalla niitä innokkaina. Uskomme, että toisella kerralla tytöt vaikuttivat levottomammilta kuin ensimmäisellä kerralla sen vuoksi, että toisella kerralla olimme tytöille jo tuttuja. Tytöt vaikuttivat entistä vapautuneemmilta, minkä johdosta uskomme heidän uskaltaneen tuoda myös äänekkäämpiä puoliaan esiin.

Töiden esittelyiden jälkeen paja jatkui rentouttavalla mielikuvaharjoituksella. Ohjasimme tytöt makaamaan mukaviin asentoihin lattialle asettamiemme tyynyjen päälle. Taustalla soi rauhallinen musiikki ja ohjeistimme jokaisen miettimään millainen itse olisi, jos olisi jokin väri tai muoto. Lisäksi ohjeistimme tytöt pohtimaan, mitkä asiat ovat omassa elämässä tärkeitä, keitä ihmisiä omaan elämään kuuluu ja minkä värisiä ja muotoisia he olisivat. Mielikuvaharjoituksen tarkoitus oli luoda rauhallinen tunnelma ja tila, joka mahdollisti syventymisen omiin ajatuksiin. Näiden ajatusten pohjalta nuoret toteuttivat oman korun. Rentoutusharjoituksen kautta halusimme myös mahdollistaa tytöille hengähdystauon arjen keskelle ja tukea tätä kautta tyttöjen arjessa jaksamista.

"Jos olisin koru..." -käsikorun valmistus tapahtui valmiista helmistä sekä itse muovailuista uniikkihelmistä. Koruista tehtiin oman itsen ja oman elämän näköisiä. Käytimme omien helmien tekemiseen cernit-massaa. Massan käyttö on melko helppoa: se muovautuu kädessä kuin muovailuvaha, mutta se voidaan kovettaa joko keittämällä tai paistamalla uunissa. Valitsimme massan materiaaliksi, jotta myös korujen helmet olisivat mahdollisimman persoonallisia. Halusimme välttää perinteiset tyttönä ja naisena olemiseen liittyvät stereotypiat siitä, millaisia ovat naiselliset helmet ja naiselliset käsikorut. Tyttötyöllä halutaankin vähentää sukupuoliroolien aiheuttamaa jännitettä ja antaa mahdollisuuksia miettiä sukupuoleen liittyviä viestejä. Me koimme tärkeäksi sen, että jokainen tyttö sai ilmaista omaa identiteettiään ja naiseuttaan haluamallaan tavalla. Tätä tarkoitusta varten yksilöllisen itseilmaisun mahdollistava cernit-massa oli hyvä valinta. Tekniikka oli tytöille hiukan tuntemattomampi, mutta se oli suhteellisen nopea oppia. Tämä motivoi ja innosti tyttöjä työskentelyyn.

Tytöt olivat innoissaan, kun pääsivät luomaan itse helmiä ja tekemään niistä käsikorut. Helmien muovailun aikana tytöt juttelivat lempiväreistään ja muista itselle mielekkäistä

ja tärkeistä asioista. Kiertelimme kyselemässä tytöiltä, miksi he ovat valinneet tiettyjä värejä ja muotoja, ja mitä ne kuvastavat. Osa tytöistä keskittyi sisällyttämään koruihinsa lähinnä lempivärejään, mutta osa tytöistä kertoi oman korun helmien kuvastavan itselle tärkeitä asioita, kuten musiikkia ja perhettä. Annoimme tytöille positiivista palautetta siitä, että jokainen uskalsi tehdä juuri omanlaisensa korun. Positiivisella palautteella halusimme vahvistaa tyttöjen kokemusta siitä, että he ovat itse luoneet jotakin ainutlaatuista. Koruista tuli persoonallisia ja onnistuneita, ja mielestämme ne viestivät tyttöjen yksilöllisistä kokemuksista omasta identiteetistä ja elämästä. Olimme iloisia siitä, että kaikki tytöt halusivat hyödyntää cernit-massaa korujen tekemisessä, sillä tätä kautta tytöt saivat mukavan, itsensä näköisen muiston itselleen. Koemme, että mielekkäät, konkreettiset muistot voivat toimia voimaannuttavina kokemuksina vielä jälkepäinkin.

KUVA 2. Tyttöjen tekemiä ”Jos olisin koru...”
-käsikoruja.

Yhteiseksi lopetukseksi teimme ”Lappu selkään” -harjoituksen, jossa kunkin selässä olevaan lappuun kaikki muut kirjoittivat jotakin positiivista kyseisestä henkilöstä. Valitsimme tämän harjoituksen vahvistaaksemme tyttöjen positiivista minäkuvaa. Paja oli hyvä lopettaa toisten huomioimiseen ja mukaviin ajatuksiin. Harjoituksesta jäi kaikille muistoksi piristävä lappu, josta voi nähdä, mitä hyvää muut minussa näkevät. Ohjeistimme tytöt tehtävään siten, että kerroimme erilaisia tapoja positiivisen palautteen antamiseen. Puhuimme siitä, että vaikka ei tuntisikaan toista ihmistä hyvin, on silti

mahdollista sanoa hänellekin jotakin positiivista. Juttelimme tyttöjen kanssa siitä, että positiivinen palaute voi liittyä toisen ihmisen sisäisiin ominaisuuksiin, kuten luonteenpiirteisiin, tai se voi liittyä myös ulkoisiin ominaisuuksiin. Tytöt innostuivat tehtävästä, ja kirjoittivat toistensa ja ohjaajien lappuihin asioita, kuten ”Oot kiva!”, ”Sä rulaat!”, ”Kiva paita!”. Tämänkaltaisten yhteisleikkien, kuten molempien taidepajojen koko ohjelmankin, taustalla vaikuttaa ajatus elämyspedagogiikan mahdollisuuksista. Elämyspedagogiikassa pienillä, arkisilla asioilla koetaan olevan suuri merkitys yksilön identiteetin vahvistumisessa. Yhteisleikeissä tytöt pääsivät toimimaan yhdessä muiden kanssa, ja tätä kautta mahdollistui elämyspedagogisesta näkökulmasta tarkasteltuna jokaisen tytön henkilökohtainen kasvuprosessi.

Viimeiseksi tytöt täyttivät vielä palautelomakkeet. Palautteen keräämisessä painotettiin samoja asioita kuin ensimmäisellä kerralla: rehellisyyttä, kritiikin tärkeyttä ja nimettömänä vastaamista. Annoimme tytöille kaikki heidän tekemänsä tuotokset kotiin vietäviksi, ja kiitimme heitä pajoihin osallistumisesta. Tytöt kyselivät, että näemmekö vielä uudestaan, ja jatkuvatko taidepajat vielä jonakin päivänä. Tästä saimme sellaisen käsityksen, että tytöt osallistuisivat mielellään jatkossakin tytöille tarkoitettuun luovaan toimintaan.

6 ARVIOINTI

Työskentelymme tärkeimmät arviointimenetelmät ovat havainnointi ja palautteen kerääminen taidepajoihin osallistuneilta tytöiltä. Havainnoinnin ja palautelomakkeen avulla voimme arvioida omaa työskentelyämme, toiminnallisen osuuden onnistumista sekä taidepajojen hyödyllisyyttä ja kehittämismahdollisuuksia. Palautelomakkeen avulla kartoitamme myös taidepajoihin osallistuneiden tyttöjen ajatuksia, jotka osaltaan vastaavat työmme taustalla olevaan kysymykseen taidepajojen mahdollisuuksista identiteetin tukemisessa.

Havainnointimme ja keräämiemme palautelomakkeiden pohjalta voimme todeta, että taidepajat olivat mielekäästä ja hyödyllistä toimintaa tytöille. Lyhytkestoisella luovalla toiminnalla ei välttämättä pystytä saavuttamaan yhtä syvällisiä tuloksia kuin pitkäkestoisen toiminnan järjestämisellä, mutta tällaisen toiminnan avulla voidaan kuitenkin antaa työkaluja nuoren identiteetin kehittymiselle ja oman elämänhallinnan

vahvistumiselle. Taidepajojen järjestämisen taustalla vaikuttaneeseen teoriaan tutustumalla ja taidepajojen kulkua havainnoimalla voimme siis todeta, että kyseiselle tytöille suunnatulle taidetoiminnalle on tarvetta.

6.1 Havainnointi

Havainnointimetodi tarkoittaa kohteen tarkkailua sekä katsomalla että kuuntelemalla. Havainnointi perustuu havaintijaan, jonka edelliset kokemukset, asenteet ja tunteet sekä havainnoijan esitieto vaikuttavat havainnon muodostumiseen. Tämä on otettava huomioon jo havaintoja tehtäessä. Tutkimuksellinen havainnointi eroaa arkihavainnoinnista suunnitelmallisuuden, järjestelmällisyyden, johdonmukaisuuden, luokittelun ja erittelyn asteen perusteella. (Vilkkä 2006: 9 - 15.) Oma havainnointimme asetui arkihavainnoinnin ja tutkimuksellisen havainnoinnin välille. Havainnointimme täytti osan tutkimukselliselle havainnoinnille asetetuista kriteereistä, mutta ei kaikkia. Osa havainnoinnistamme oli ennalta suunniteltua ja järjestelmällistä, mutta osa havainnoitavista seikoista tarkentui vasta toiminnan aikana.

Pohdimme etukäteen, millä tavoin meidän on syytä havainnoida omaa toimintaamme sekä taidepajaan osallistuneiden toimintaa, jotta havainnointimme lähestyisi tutkimuksellista otetta. Mietimme etenkin oman toiminnan havainnoinnin olevan haasteellista, sillä ohjaushetkellä on yleensä hankalaa keskittyä ohjaamisen lisäksi itsensä havainnointiin. Päätimme kirjata yhdessä tekemiämme havaintoja paperille kunkin taidepajan jälkeen, sillä joitakin asioita saattaa tulla mieleen vasta jälkeenpäin. Pohdimme jo etukäteen, mihin asioihin meidän tulee kiinnittää huomiota omassa ohjauksessamme ja toiminnassamme. Näitä asioita olivat hyvän roolimallin antaminen, avoimuus, kannustaminen, selkeästi puhuminen ja positiivisen sekä rakentavan palautteen antaminen ohjaushetkissä. Koemme nämä asiat oleellisiksi voimaannuttavassa työtöteessä ja sen arvioinnissa. Pohdimme myös, millaisiin asioihin kiinnitämme huomiota asiakkaiden toiminnassa. Oleellisiksi asioiksi nousivat tyttöjen välisen vuorovaikutuksen määrä ja ominaislaatu, tyttöjen vuorovaikutus ohjaajien kanssa ja näissä tapahtuvat muutokset kahden taidepajan aikana.

Onnistuimme taidepajoja järjestäessämme ja ohjatessamme hyödyntämään tyttötyön, monikulttuurisen nuorisotyön ja voimaannuttavan työtöteen käytäntöjä. Voimaannuttava työtöte näkyi ohjauksessamme avoimuutena, tyttöjen kannustamisena, rohkaisuna ja

motivointina yksilölliseen itseilmaisuun sekä tasa-arvoisuutena dialogisessa suhteessa tyttöihin. Meillä molemmilla oli sallivat ja kuuntelevat roolit: annoimme tyttöjen vapaasti puhua asioista, joista he halusivat. Osoitimme kunnioitusta ja luottamusta asiakkaita kohtaan antamalla heidän itse päättää, kuinka asiat esittävät, emmekä rajanneet puhetta tiukasti. Emme myöskään asettautuneet jyrkiksi auktoriteeteiksi, vaan keskustelimme tasavertaisina tyttöjen kanssa. Annoimme tytöille avoimen, rehellisen ja suvaitsevaisen roolimallin, jonka ei tarvitse taipua ympäristön asettamiin normeihin ja stereotyyppioihin. Teimme tietoisia valintoja vaikuttaaksemme tyttöjen käsitykseen avarakatseisuudesta. Valitsimme omiksi lempimusiikkilevyiksemme rauhallista musiikkia, vaikka useat tytöt olivat selkeästi muodostaneet ennakkokäsityksensä musiikkimaustamme. Otimme tietoisesti avoimet asenteet kertoessamme itsestämme ja meille tärkeistä asioista, jotta tytötkin rohkaistuisivat pohtimaan omiin elämiinsä liittyviä heille arvokkaita asioita ja kertomaan niistä muille. Kerroimme kuitenkin tytöille, että kukin saa kertoa itsestään juuri sen verran kuin haluaa. Otimme toiminnassamme hyvin huomioon myös tyttöjen monikulttuurisuuden. Kysyimme suomen kieltä vasta harjoittelevilta tytöiltä ennen pajojen toteutusta, että kuinka paljon he ymmärtävät suomen kieltä. Tytöt kertoivat, että he ymmärtävät hyvin suomea, mutta eivät osaa itse tuottaa kieltä vielä yhtä hyvin. Rohkaisimme tyttöjä sanomaan, jos he eivät ymmärrä jotakin, ja lisäksi rohkaisimme heitä käyttämään suomen kieltä englannin kielen sijaan. Tytöt puhuivatkin pelkästään suomea taidepajojen ajan, mikä oli meistä hienoa, ja annoimme siitä tytöille positiivista palautetta.

Havaitsimme myös seikkoja, joissa meillä on kehittymisen varaa oman ohjauksemme kannalta. Meidän olisi ollut syytä kiinnittää enemmän huomiota tehtävänannon suunnitteluun. Esimerkkitoita olisi ollut hyvä olla enemmän kollaaseihin ja maalauksiin liittyvän tehtävänannon yhteydessä, tai sitten niitä ei olisi välttämättä kannattanut olla lainkaan, sillä tytöt ottivat selkeästi vaikutteita etenkin toisesta esimerkkityöstä. Koemme, että tämä rajoitti tietyiltä osin tyttöjen luovuuden näkyvyyttä. Meillä on kehittymisen varaa myös ajan käytön arvioinnissa, sillä ensimmäisellä taidepajakerralla olisi voinut olla enemmän tehtäviä, ja toisella kerralla vähemmän. Toisaalta ajan runsauteen ja vähyyteen vaikutti osittain myös se, että ensimmäisellä kerralla tytöt olivat rauhallisia ja kaikki tehtävät sujuivat hyvin, kun taas toisella kerralla tytöt olivat äänekkäämpiä ja rauhattomampia, minkä vuoksi tehtävänantoihin ja tehtävien toteuttamiseen kului enemmän aikaa.

Ilmapiiri on tärkeä tekijä voimaantumisessa. Sen on oltava turvallinen, avoin ja ennakkoluuloton. (Siitonen 1999.) Havaitimme, että ilmapiiri oli alusta asti melko vapautunut ja rento. Tytöt juttelivat sekä toisilleen, että meille ohjaajille vapautuneesti heti pajan alussa. Tyttöjen keskinäinen vuorovaikutus lisääntyi pajojen edetessä. Aluksi tytöt juttelivat lähinnä vain hyvien ystäviensä kanssa, mutta etenkin toisella kerralla keskustelu laajeni kaikkien tyttöjen väliseksi kommunikoinniksi ja he toimivat yhtenäisempänä ryhmänä. Vuorovaikutuksen asiakeskeisyys vaihteli ikätason mukaan. Asiakeskeisyydellä tarkoitamme sellaista keskustelua, joka liittyi taidepajojen teemaan ja tehtäviin. Huomasimme, että nuorimmat tytöt juttelivat sellaisista asioista, jotka eivät varsinaisesti liittyneet taidepajan teemaan, mutta vanhimmat tytöt keskustelivat enemmän taidepajan teemaan ja töihin liittyvistä asioista. Koemme, että tyttöjen välinen ulospäin näkyvä vuorovaikutus ja keskustelun aiheet eivät kuitenkaan kerro suoraan, mitä asioita tytöt ovat pohtineet ja kuinka syvällistä tämä prosessointi on ollut taidepajojen aikana ja niiden jälkeen.

Yhteisten keskustelujen ja töiden esittelyjen aikana tytöt kertoivat itsestään ja elämästään sekä tulevaisuuden haaveistaan yksilöllisillä tavoilla. Toiset tytöistä vaikuttivat ottavan keskustelut ja tehtävät vakavammin, kun taas osa tytöistä esitti asiansa enemmin huumorin kautta. Tyttöjen välinen vuorovaikutus ohjaajien kanssa oli myös hyvin vaihtelevaa. Ensimmäisellä kerralla tunnusteltiin ilmapiiriä ja tutustuttiin. Toisella kerralla tunnelma oli vapautunut entisestään ja olimme jo tytöille tutumpia. Uskomme tämän vaikuttaneen tyttöjen vapautuneisuuteen. Toisella taidepajakerralla tytöt olivat huomattavasti äänekkäämpiä ja aika ajoin rauhattomampiakin kuin ensimmäisellä kerralla. Huomasimme myös, että tyttöjen ja ohjaajien välisen keskustelun laatu syveni pajojen edetessä. Ensimmäisellä taidepajakerralla ulkonäköemme ja musiikkimakumme herätti kiinnostusta. Osa tytöistä tuntui samaistuvan ulkoiseen olemukseemme, ja he kyselivät meidän musiikkimaustamme ja harrastuksistamme sekä kertoivat innoissaan omistaan. Havaitimme tyttöjen esittämistä kysymyksistä, että heillä oli ennakkokäsitys meistä. Halusimme kuitenkin tietoisesti murtaa tämän ennakkokäsityksen omien ohjaustekojemme avulla ja tätä kautta avartaa tyttöjen käsitystä ihmisen identiteetin moninaisuudesta. Toisella kerralla esitellessämme omakuvakollaasejamme ja mielimusiikkiamme valitsimme tarkoituksellisesti esitettäväksi sellaisia asioita ja sellaista musiikkia, jotka poikkeavat meihin kohdistuneista ennakkoluuloista ja stereotyyppioista. Halusimme saada tytöt huomaamaan omat ennakkoluulonsa ja

ymmärtämään sen, että kaikkea ei voi tietää ihmisistä etukäteen pelkän ulkoisen olemuksen perusteella. HavaitSIMME, että toisella taidepajakerralla tytöt eivät enää kyselleet meiltä ennakkokäsitystensä mukaisia kysymyksiä, vaan he suhtautuivat meihin neutraalimmin ja keskustelu oli sisällöltään moninaisempaa.

6.2 Palautelomake

Toiminnallinen opinnäytetyö on haasteellinen ja suuritöinen, minkä vuoksi tahtoimme saada mahdollisimman yksinkertaista ja helposti käsiteltävää materiaalia. Tällä tavoin pystymme helpommin arvioida työn tavoitteiden ja tarkoituksen toteutumista. Arviointia varten tytöille jakamamme palautelomake on rakenteeltaan melko yksinkertainen (LIITE 2). Ensimmäisessä osassa on väittämiä, joihin vastattiin asteikolla yhdestä neljään: 1 = Täysin eri mieltä, 4 = Täysin samaa mieltä. Lomakkeen toinen osa koostuu avoimista kysymyksistä. Teimme mahdollisimman ytimekkään palautelomakkeen, jotta sen täyttäminen ei veisi liikaa aikaa ja vastaaminen säilyisi mielekkäänä. Lomakkeen suunnittelussa kiinnitimme erityistä huomiota kysymysten asetteluun ja muotoon, jotta kysymykset vastaisivat taidepajaan osallistuneiden maahanmuuttajatyttöjen ikätasoa sekä kielellistä osaamista. Vastaamisen helpottamiseksi lisäsimme arviointiasteikon rinnalle eri tunnetiloja kuvaavat kasvot. Keräsimme pajoihin osallistuvilta tytöiltä palautelomakkeet molempina päivinä erikseen, sillä halusimme saada tarpeeksi aineistoa ja vertailla eri päiviltä saatuja vastauksia.

Toiminnallisen opinnäytetyömme alkuperäinen tehtävä oli selvittää, voidaanko kahden taidepajakerran avulla saada aikaan positiivista ryhmäytymistä ja tehdä teoreettisesta viitekehystä kumpuavaa, tyttöjen kehittyvää identiteettiä tukevaa tyttötyötä. Huomasimme kuitenkin jo ensimmäisellä taidepajakerralla, että varsinaiselle ryhmäyttävälle toiminnalle ei ollut tarvetta, sillä tytöt tunsivat toisensa jo entuudestaan ja heidän välillään vallitsi tuttavallinen ilmapiiri.

Palautelomakkeiden avulla saamamme palaute oli kokonaisuudessaan positiivista. Vastaukset vahvistivat suurilta osin havainnointimme tuloksia. Käsittelemme työmme tarkoituksen ja tavoitteiden toteutumisen arvioinnin kannalta relevantteja palautelomakkeiden väittämien ja avointen kysymysten vastauksia. Opinnäytetyömme tehtävänä on hahmotta, voidaanko kahden taidepajakerran avulla tehdä teoreettisesta

viitekehuksesta kumpuavaa, tyttöjen kehittyvää identiteettiä tukevaa tyttötyötä, ja palautelomakkeista saadut vastaukset toimivat havainnointimme tukena selvitetessä opinnäytetyön tehtävän toteutumista. Jätämme käsittelemättä ryhmäytymiseen liittyvät palautelomakkeiden kysymykset ja vastaukset, sillä ne ovat työmme peruskysymyksen kannalta epärelevanttejä. Olimme saaneet nuorisotalolta ennakkotietoa tyttöjen ryhmäyttämisen tarpeellisuudesta. Työmme alkuperäinen tarkoitus oli identiteetin tukemisen ja voimauttamisen lisäksi ryhmäyttää tyttöjä. Huomasimme kuitenkin jo ensimmäisellä taidepajakerralla, että kaikki toimintaan osallistuneet tytöt olivat toisilleen ennalta tuttuja, joten emme kokeneet ryhmäyttämistä tarpeelliseksi ja rajasimme työmme tarkoituksen ja tavoitteet koskemaan tyttöjen identiteetin ja voimaantumisen tukemista. Väittämien *Tutustuin uusiin ihmisiin* ja *Sain uusia kavereita* keskiarvot olivat hyvät molempina päivinä, mikä oli mielestämme ristiriitaista pajojen osallistujien ollessa samat molempina taidepajapäivinä. Lisäksi molempien väittämien keskiarvot nousivat toisella kerralla. Vastaukset eivät todennäköisesti liittyneet tyttöjen keskinäiseen sosiaaliseen verkostoitumiseen, vaan ne saattoivat viitata pikemminkin uusiin ohjaajiin tutustumiseen. On mahdollista, että tytöt ovat tulkinneet väittämät myös kaverisuhteiden syventymisen kannalta. Ryhmäytymiseen liittyvät kysymykset saattoivat olla tyttöjen näkökulmasta tulkinnanvaraisia. Vastaukset eivät sinänsä kerro ryhmäytymisestä tyttöjen ollessa toisilleen jo entuudestaan tuttuja, mutta ne viestivät mielestämme hyvästä yhteishengestä.

Väittämillä 1. *Minun oli helppo kertoa ajatuksistani* ja 2. *Minua kuunneltiin* halusimme selvittää avoimen ja turvallisen ilmapiirin toteutumista, sillä ilmapiirin merkitys on suuri voimaannuttavan toiminnan onnistumisen kannalta. Molempien väittämien tulosten keskiarvo oli hyvä (yli 3,5) kumpanakin taidepajapäivänä. Väittämän 1. kohdalla keskiarvo nousi hieman toisena päivänä, ja väittämän 2. kohdalla keskiarvo puolestaan hieman laski ensimmäisestä päivästä. Näiden väittämien tulokset tukevat havainnointimme tuloksia, sillä ensimmäisenä päivänä tunnelma oli huomattavasti rauhallisempi toiseen päivään verrattuna. Emme ole yllättyneitä, että toisena päivänä tytöt eivät kokeneet aivan yhtä vahvasti tullessa kuunnelluiksi. Toisena päivänä kuitenkin keskustelimme yhdessä enemmän, ja tytötkin tuntuivat kertovan avoimemmin itsestään, joten väittämän 1. keskiarvon nousulle on selkeät perustelut.

Väittämillä 3. *Sain päivän aikana uutta ajateltavaa*, 7. *Mietin päivän aikana millainen olen* ja 9. *Löysin uusia puolia itsestäni* halusimme selvittää tyttöjen ajatteluprosessin

käynnistymisen ja identiteettiä tukevan työn elementtien toteutumista. Väittämien 3. ja 7. keskiarvot olivat molempina päivinä hyvät, yli 3,5. Väittämän 9. keskiarvo puolestaan oli molempina päivinä tasan 3, ja näin ollen väittämällä oli koko lomakkeen alhaisin keskiarvo. Taidepajojen aikana tytöt saivat kertoa itsestään sen verran kuin halusivat, ja he tuntuivatkin kertovan itselleen jo tutuiksi tulleista asioista. Emme siis koe kovinkaan yllättävänä sitä, että tytöt eivät välttämättä löytäneet täysin uusia puolia itsestään.

Taidepajan mielekkyyttä ja tyttöjen viihtymistä mitattiin väittämillä 6. *Keskustelu oli mielenkiintoista* ja 8. *Sain tehdä asioita, joista pidän*. Sekä väittämän 6. että 8. keskiarvo oli ensimmäisenä taidepajapäivänä yli 3, ja toisena päivänä molemmat keskiarvot nousivat lähelle neljää. Toisena päivänä tytöt pystyivät vaikuttamaan enemmän pajan sisältöön ja kertomaan tarkemmin itsestään, ja lisäksi he oppivat uuden tekniikan. Uskomme näiden seikkojen vaikuttaneen väittämien keskiarvojen nousuun toisena taidepajapäivänä.

Palautelomakkeen avoimien kysymyksien vastauksista nousi esiin muutamia teemoja kummankin taidepajapäivän kohdalla. Ensimmäisenä päivänä tyttöjen mielestä kivointa oli itseilmaisu - puhuminen, taiteen tuottaminen ja keskittyminen omaa elämää koskettaviin asioihin nousivat yleisiksi teemoiksi. Toisella kerralla kivoimmaksi asiaksi nousi korujen tekeminen. Lisäksi tytöt mainitsivat yhteistyön ja omien töiden esittämisen mielekkääksi.

Kysymyksen *Jäin miettimään* vastauksista ei kumpanakaan päivänä noussut mitään yhtenäistä teemaa. Koemme kuitenkin huomion arvoiseksi etenkin ensimmäisen päivän vastaukset, joissa pohdittiin omaa kielitaitoa ja kerrottiin oman tulevaisuuden jääneen mietityttämään. Toisen päivän vastausten perusteella kukaan tytöistä ei enää ollut huolissaan omasta kielitaidostaan ja ymmärretyksi tulemisesta, mutta he miettivät näkevätkö ohjaajia vielä joskus uudestaan. Myös tyttöjen kanssa tekemämme käsikorut olivat jääneet tyttöjen mieleen.

Kysyimme lisäksi, mitä tytöt olisivat vielä halunneet tehdä ja mitä muuta he halusivat vielä sanoa. Tytöt olisivat vielä halunneet laulamiseen ja musiikkiin liittyvää toimintaa, ja tätä tietoa Merikasarmen nuorisotalolla voidaan hyödyntää tulevaa toimintaa suunniteltaessa ja kehittäessä. Kysymyksen *Mitä muuta haluan vielä sanoa* palaute oli

yleisesti positiivista. Tytöt kertoivat, että heillä oli ollut hauskaa, ja että he pitivät ohjaajista.

6.3 Eettisyys ja luotettavuus

Eettisyys ja luotettavuus ovat tärkeitä seikkoja työmme arvioinnissa. Otimme eettisyyden huomioon sekä toiminnan suunnittelussa että toteutuksessa. Eettisyyteen liittyi asiakkaiden vapaaehtoinen osallistuminen taidepajoihin, tyttöjen tasavertainen kohtaaminen ja kohtelu, palautelomakkeiden kerääminen nimettömänä sekä kerätyn materiaalin eettinen käsittely ja julkistaminen. Ilmoitimme kaikille osallistujille mihin tarkoituksiin keräämämme palaute käytetään ja missä se julkaistaan. Kysyimme tytöiltä myös sopiiko heille, että otamme valokuvia heidän töistään ja liitämme ne työhömmme. Lisäksi selvitimme nuorisotalolta, että käytäntö sopii myös tyttöjen vanhemmille. Palautelomakkeet pyysimme jättämään nimettöminä ja sanoimme, että arvostamme kaikkea palautetta, myös negatiivista. Painotimme kehittämiskohteiden esilletuomista ja sitä, että tytöt saavat sanoa jos jokin asia ei miellyttänyt ja jäi painamaan mieltä.

Työmme luotettavuuteen arviointi on haasteellista työmme luonteen vuoksi. Toiminnallisen opinnäytetyömme luotettavuus syntyy siitä, kuinka seikkaperäisesti olemme kyenneet kuvailemaan toimintaamme ja tekemiämme valintoja. Luotettavuuteen vaikuttaa ohjaajien toimiminen samanaikaisesti havainnoijina ja palautteen tulkitsijoina. Objektiivinen suhtautuminen ja työn ulkopuolelle asettuminen oli vaikeaa, koska asenteet, tunteet ja esitieto vaikuttavat havainnointiin ja tulosten arviointiin. Lisäksi palautelomakkeiden vastausten totuudenmukaisuudesta ja rehellisyydestä ei voi olla täyttä varmuutta. Luotettavuuden arvioinnissa sekä palautelomakkeesta saamiemme vastausten tulkinnassa on otettava huomioon ohjaajan ulkoisen olemuksen ja persoonallisuuden vaikutus vastaajien mielipiteisiin. Nuoret etsivät niin samaistumisen kuin ihailunkin kohteita. Jos ohjaaja tarjoaa tällaisen mallin nuorille, se saattaa vaikuttaa palautteen laatuun. Osa nuorista saattaa antaa positiivista palautetta miellyttääkseen ihailun kohteena olevaa ohjaajaa, jolloin rehellinen palaute itse toiminnan sisältöön liittyvistä asioista voi jäädä vähemmälle.

Työmme luotettavuutta parantaa kahden eri arviointimenetelmän käyttö. Kahden eri menetelmän avulla saavutettuja tuloksia vertaamalla voidaan selvittää, tukevatko ne toisiaan. Oman työmme kohdalla havainnoinnin ja palautelomakkeiden tulokset tukevat

toisiaan. Tulokset ovat luotettavampia myös silloin, kun havainnoitsijoita on enemmän kuin yksi. Käymissämme arviointikeskusteluissa vertasimme havaintojamme ja totesimme ne melko yhteneviksi. Olemme keskustelleet yhdessä erilaisista yksittäisistä teoista, joiden kautta taidepajojen ja ohjaamisemme taustalla vaikuttava teoria näyttäytyi. Olemme pyrkineet tuomaan ohjaustekojamme ja valintojamme mahdollisimman tarkasti esille, jotta teorian ja käytännön yhdistyminen konkretisoituisi ja lisäisi työmme luotettavuutta.

7 POHDINTA

Opinnäytetyömme aihetta ja toteutustapaa valitessamme tahdoimme päästä mahdollisimman lähelle nuorten arkea ja ruohonjuuritasoa, joten toiminnallinen opinnäytetyö oli meille mielekkäin toteutusvaihtoehto. Halusimme sisällyttää toimintaan kuvataidetta, jotta pääsisimme toteuttamaan opinnäytetyömme meitä kiinnostavilla tavoilla, joista meillä oli jo ennestään kokemusta. Työmme tarkoitus liittyi nuorisotyön kehittämiseen ja asiakaslähtöisyyteen. Tarkoituksena oli hahmottaa melko pienillä resursseilla järjestetyn tyttötoiminnan mahdollisuuksia tyttöjen voimaannuttamisessa ja identiteetin tukemisessa. Pyrimme vastaamaan työllämme nuorisotyön kehittämisen haasteisiin työelämälähtöisesti. Sekä työmme tarkoitus että tavoitteet kumpusivat teoreettisesta viitekehyksestä, jossa sosiaali- ja elämyspedagogiikka, voimaantumisteoria, tyttötyö ja monikulttuurinen nuorisotyö muodostivat yhtenäisen teoriapohjan taidepajojen järjestämiselle.

Työmme tarkoitus suhteessa nuorisotyön kehittämiseen ja asiakkaisiin onnistui siinä määrin, että onnistuimme luomaan lyhytkestoisen kahden taidepajan ohjelman, jota voidaan hyödyntää erilaisissa tyttöryhmissä ala-asteikäisistä teini-ikäisiin. Myöskään etninen tausta ei ole este osallistumiselle. Taidepajoista saatu palaute oli positiivista sekä taidepajoihin osallistuneilta tytöiltä että nuorisotalon työntekijöiltä. Onnistuimme käynnistämään tyttötyön ainakin Merikasarin nuorisotalolla, ja toivomme että tieto leviää heidän kauttaan myös muille toimijoille.

Opinnäytetyöprosessimme on ollut mielenkiintoinen ja osittain myös melko haasteellinen. Työskentelyaikataulumme on kärsinyt erinäisistä vastoinkäymisistä. Olemme joutuneet vaihtamaan yhteistyökumppanimme prosessin aikana kaksi kertaa.

Edelliset projektimme kaatuivat yhteistyötahojen sitoutumattomuuteen sekä yhteisten aikataulujen yhteensopimattomuuteen. Lopullinen yhteistyökumppanimme selvisi vasta viimemetreillä ennen työskentelyseminaarien alkamista. Tätä ennen olimme jo tehneet kolme eri työsuunnitelmaa. Työn sisältö, tavoitteet ja tarkoitus muuttuivat useaan otteeseen prosessin aikana. Lopulta teorettinen viitekehys oli paisunut niin laajaksi, että tavoitteiden määrittely ja rajaaminen siitä käsin oli haasteellista. Koemme, että työmme sisältö ei ole niin eheä, kuin mitä se olisi ollut jos yhteistyökumppanimme olisi pysynyt samana koko prosessin ajan. Olemme kuitenkin tyytyväisiä siitä, että saimme lopulta Merikasarmin nuorisotalosta yhteistyöhaluisen ja innostuneen kumppanin taidepajojemme järjestämiselle.

Toivomme, että työmme innostaa nuorisotyön toimijoita järjestämään tyttötyötä, vaikka resurssit olisivatkin rajalliset. Järjestämme Merikasarmin nuorisotalolla työmme esittelytilaisuuden, johon kutsutaan Merikasarmin nuorisotalon työntekijöiden lisäksi heidän yhteistyötahojaan. Annamme talolle oman kappaleen työstämme ja tähdennämme, että työmme on kaikkien työntekijöiden ja työharjoittelussa olevien luettavissa. Koemme, että työstämme saa ideoita tyttötyön käytännön toteutuksen järjestämiseen. Lisäksi työmme antaa näkökulmia teorian ja toiminnan yhdistämiseen, sillä työmme taidepajat on järjestetty teorettisesta viitekehuksesta käsin. Toivomme, että koulumme tulevat tyttötyöstä ja luovasta toiminnasta kiinnostuneet opiskelijat hyödyntävät työtämme oman ammatillisuutensa kehittämisessä ja lukevat työtämme kriittisellä otteella tähdäten tyttötyön kehittämiseen.

Taidepajojen järjestämisen myötä saimme Merikasarmin nuorisotalon asiakkailta ideoita sekä tyttötyön että talon muun toiminnan kehittämiseen. Tytöt toivat esiin palautelomakkeiden avoimissa kysymyksissä, että he olisivat halunneet taidepajoihin sisältyvän enemmän musiikillista toimintaa. Etenkin laulaminen nousi vahvasti esiin tyttöjen toivomuksissa. Jatkossa Merikasarmin nuorisotalolla olisi kysyntää musiikilliselle toiminnalle. Toinen kehittämisidea liittyy monikulttuuristen nuorten suomen kielen taidon tukemiseen. Ohjaajat ovat puhuneet useiden asiakkaiden kanssa lähinnä englantia. Huomasimme kuitenkin taidepajojemme aikana, että oikeanlainen kannustus rohkaisi toimintaamme osallistuneita tyttöjä käyttämään suomen kieltä. He tulivat ymmärretyiksi, ja osasivat ilmaista itseään ja ajatuksiaan suomen kielellä. Koemme, että Merikasarmin työntekijöiden kannattaa jatkossa käyttää suomen kieltä myös monikulttuuristen nuorten ohjauksessa aina, kun siihen on mahdollisuus. Suomen

kielen oppimisen tukeminen edistää nuorten sosiaalisten suhteiden muodostumista ja yhteiskuntaan integroitumista.

Olemme tyytyväisiä opinnäytetyöhömmen kokonaisuutena, vaikka kirjallisesta osiostamme olisi voinut tulla eheämpi. Onnistuimme suunnittelemaan ja ohjaamaan taidepajat työn teoreettisesta viitekehystä käsin – teorian ja käytännön vuoropuhelu mahdollistui taidepajoissamme. On vaikea arvioida, onnistuimmeko konkreettisesti tukemaan tyttöjen identiteettiä, mutta havainnoinnin ja palautelomakkeen avulla saatujen tulosten perusteella voimme kuitenkin todeta, että tytöt pohtivat oman elämänsä voimavaroja ja tavoitteita sekä minuutta ja itselle tärkeitä asioita. Mieleemme jäi erään tytön kommentti taidepajoistamme: *“Miksi tällaista ei ole useammin?”* Voimme hyvillä mielin sanoa, että järjestämämme toiminta oli mielekästä ja hyödyllistä.

LÄHTEET

- Aaltonen, Marjo – Ojanen, Tuija – Vinhunen, Riitta – Vilén, Marika 2003: Nuoren aika. Porvoo. WSOY.
- Airaksinen, Tiina – Vilkka, Hanna 2003: Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki. Tammi.
- Bodestam, Kati – Rantanen, Leena – Kivelä, Merja (toim.) 1992: Kasvamisen kuvia - kuvataideterapian näköaloja. Taideteollinen Korkeakoulu. Helsinki.
- Bowles, Steve – Telemäki, Matti 2001: Seikkailukasvatuksen teoria ja käytäntö, osa 1. Oulu. Oulun yliopistopaino.
- Cantell, Matti (toim.) 2000: Monikulttuurisen nuorisotyön käsikirja. Helsinki. Allianssi.
- Hämäläinen, Juha 2001: Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kuopio. Kuopion yliopisto.
- Intra 2007. Nuorisoasiankeskus. Nuorisoasiankeskuksen sisäiset internet-sivut. <<http://intra.nk.hel.fi>>. Luettu 3.10.2007.
- Kronqvist, Eeva-Liisa – Pulkkinen, Minna-Leena 2007: Kehityopsykologia – Matkalla muutokseen. WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Mönkkönen, Kaarina – Nurro, Marjukka – Väisänen, Raija 1999: Sosiaalipedagogiikan käytännön sovelluksia. Kuopio. Kuopion yliopisto.
- Nitovuori, Liisa-Maria (toim.) 2001: Upea minä -tyttöprojekti, Tyttötyökansio. Setlementtinuorten liitto ry. Helsinki. Otamedia Oy.
- Sava, Inkeri – Vesänen-Laukkanen, Virpi 2004: Taiteeksi tarinoitu oma elämä. Jyväskylä. PS Kustannus.
- Savolainen, Aki 2007. Nuoriso-ohjaaja. Helsinki. Suullinen tiedonanto 03.10.
- Siitonen, Juha 1999: Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Oulun Yliopisto. Verkkodokumentti. <<http://herkules oulu.fi/isbn951425340X/>>. Luettu 02.12.2006.
- Tulensalo, Hanna – Ylänen, Tiina 1997: Hervannan tyttöprojekti 1995 – 1997. Loppuraportti. Tampere.
- Valtakunnallinen tyttötyöseminaari 9.-10.10. 2000: Seminaarin alustukset. Helsinki. Setlementtinuorten liitto.
- Vilkka, Hanna 2006: Tutki ja havainnoi. Helsinki. Tammi.

Ensimmäinen taidepaja

Lankakeräleikki

Tutustumisleikki, jossa kaikki osallistujat esittelevät itsensä ja kertovat mitä odotuksia heillä on toimintaa kohtaan.

Keskustelua aiheesta minuus, itsetunto, oman elämän tärkeät asiat

Ohjaajien vetämä keskustelu, jossa pohditaan omia voimavaroja ja niiden tärkeyttä.

Minä nyt, minä tulevaisuudessa -teos

Vesiväreillä tai kollaasitekniikalla tuotettu taideteos, jossa pohditaan omaa identiteettiä ja halutessa myös omaa tulevaisuutta.

Palautteen kerääminen

Palautelomakkeen täyttäminen. Lomake sisältää sekä monivalinta- että avoimia kysymyksiä.

Toinen taidepaja

Minä nyt, minä tulevaisuudessa -teosten esittely

Ensimmäisen pajan aikana työstettyjen teosten syvällisempi esittely myös muille osallistujille.

Mielikuvaharjoitus

Mielikuvaharjoitus, jota tuetaan rauhallisen musiikin avulla. Osallistujat pyrkivät visualisoimaan oman elämänsä voimavaroja kuvittelemalla ne erilaisiksi symboleiksi; väreiksi ja muodoiksi.

Jos olisin koru -rannekorun valmistus

Edellisen mielikuvaharjoituksen innoittaman korun valmistus cernit -massasta ja valmiista helmistä.

Lappu selkään -leikki

Jokaisen osallistujan selkään kiinnitetään lappu, johon muut kirjoittavat positiivisia ajatuksia kyseisestä henkilöstä.

Palautteen kerääminen

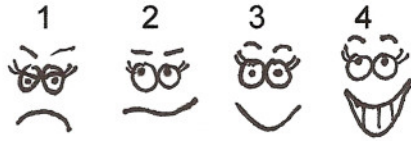
Palautelomakkeen täyttäminen. Lomake sisältää sekä monivalinta- että avoimia kysymyksiä.

Kerro mielipiteesi!

Ikäni on: _____

1.) Ympyröi vaihtoehto, joka kuvaa parhaiten ajatuksiasi kuluneesta päivästä.

- 1 = Täysin eri mieltä
 2 = En osaa sanoa
 3 = Samaa mieltä
 4 = Täysin samaa mieltä

1. Minun oli helppo kertoa ajatuksistani.	1	2	3	4
2. Minua kuunneltiin.	1	2	3	4
3. Sain päivän aikana uutta ajateltavaa.	1	2	3	4
4. Tutustuin uusiin ihmisiin.	1	2	3	4
5. Sain uusia kavereita.	1	2	3	4
6. Keskustelu oli mielenkiintoista.	1	2	3	4
7. Mietin päivän aikana millainen olen.	1	2	3	4
8. Sain tehdä asioita, joista pidän.	1	2	3	4
9. Löysin uusia puolia itsestäni.	1	2	3	4

2.) Vastaa seuraaviin kohtiin omin sanoin.

Kivointa päivässä oli:

Olisin halunnut vielä:

Jäin miettimään:

Mitä muuta haluan vielä sanoa:

Kiitos palautteestasi ja osallistumisesta taidepajaan! Värikästä syksyä! ☺